

J A A R V E R S L A G

Nederlands Instituut
voor
Oorlogsdocumentatie

2003

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

Amsterdam 2004

Woord Vooraf

Het NIOD Jaarverslag 2003 is in twee varianten verschenen; de verkorte uitvoering in druk en deze uitgebreide website-versie. Deze website editie kan in print bij het gedrukte jaarverslag worden gevoegd, dat hiervoor speciaal is uitgevoerd met een dubbele omslag.

In 2003 overleed op 85-jarige leeftijd dr. A.J. van der Leeuw, die kort na de oprichting van het instituut in dienst trad en vele jaren lang één van de gezichtsbepalende figuren was. Naast een reeks van belangwekkende publicaties verwierf hij grote faam als expert inzake Nederlandse claims in Duitsland in het kader van de *Wiedergutmachung* en bij de toekenning van bijzondere pensioenen en uitkeringen. Hij was eredoctor aan de Universiteit van Amsterdam

Ook het verslagjaar 2003 kenmerkte zich door grote activiteit, zowel ten aanzien van de uitoefening van de kerntaken (informatie & documentatie alsmede onderzoek) als in de vorm van bijzondere projecten. In de loop van het jaar vond een uitvoerige zelfevaluatie plaats. Dat was mede bedoeld als voorbereiding op de het werk van de visitatiecommissie, die in opdracht van de KNAW het NIOD doorlichtte. De commissie, voorgezeten door prof. Dr. H. Wesseling, bezocht het instituut gedurende twee dagen in september en sprak met het managementteam en diverse medewerkers. De commissie bracht in 2004 haar rapport uit.

Grote internationale aandacht trok de jubileum- tentoonstelling van het United States Holocaust Memorial Museum in Washington: *Anne Frank the Writer. An Unfinished Story*. Het NIOD stelde daarvoor dagboekgeschriften beschikbaar, die daarmee voor het eerst buiten Amsterdam aan het publiek werden getoond. De tentoonstelling trok 175.000 bezoekers. Bij de voorbereiding van de tentoonstelling en tijdens de plechtigheid bij de opening door de presidentsvrouw Laura Bush, speelden medewerkers van het NIOD een rol.

Veel aandacht is opnieuw besteed aan diverse ICT-activiteiten, die steeds belangrijker worden voor de ondersteuning van de kerntaken. Het voortgaande proces van digitalisering van de toegangen tot en overzichten van de collecties draagt sterk bij aan de kwaliteit van de dienstverlening. Ook de herinrichting van de studiezaal, waarbij een kwaliteitshandvest richtinggevend was, diende dat doel. In het kader van de acquisitie verdient de gezamenlijk met de zusterinstituten in het land ondernomen actie *Niet weggooien* bijzondere vermelding. Van de publieksactiviteiten noem ik hier graag als hoogtepunten het afficheboek *V=Victorie* en de publicatie van een boek over het heel speciale fotoalbum van Zippy Orlin over het naoorlogse DP-kamp Bergen Belsen.

Met betrekking tot het onderzoek maken de grote extern gefinancierde onderzoeken goede vorderingen: *The Impact of Occupation* (subsidie van de European Science Foundation), *Van Indië tot Indonesië* (subsidie Ministerie van vws) en het *Historical Research Program Japan and the Netherlands* (subsidie regering van Japan). In het kader van *Van Indië tot Indonesië* vond een zeer geslaagde conferentie plaats onder de titel "Decolonizing Societies. The Reorientation of Asian and African Livelihoods under Changing Regimes".

Van de publicaties van de afdeling onderzoek noem ik graag in het bijzonder Jaarboek 14 *Thuisfront. Oorlog en economie in de Twintigste Eeuw* en de monografie *Kamp Amersfoort* van mw. dr. G. von Freitag Drabbe Künzel. Een nieuw veld werd betreden met de aanvaarding van een opdracht van de Stichting Forum (Instituut voor multiculturele ontwikkeling) een literatuuronderzoek te verrichten naar de betrokkenheid van Marokko, de Nederlandse Antillen, Suriname en Turkije in de Tweede Wereldoorlog.

In de personele sfeer valt opnieuw een prijswinnaar te vermelden. Drs. R. Futselaar, als onderzoeker in opleiding bij het NIOD in dienst, kreeg van de *Economic History Society* de *New Researcher's Prize*. In de vacature ontstaan door het vertrek van prof.dr. J. Houwink ten Cate werd voorzien door twee onderzoekers aan te stellen: mw. prof.dr. E. Gans en mw. dr. J. Withuis.

Vorig jaar werd het jaarverslag voor het eerst in deze nieuwe kortere uitvoering gedrukt. De reacties daarop waren overwegend positief. Een uitgebreide, meer gedetailleerde versie is opgenomen op de website van het NIOD (www.niod.nl).

J.C.H. Blom,
Directeur

Informatie en Documentatie	4
Algemeen	4
Collectiebeheer	5
Acquisitie bibliotheekcollecties	5
Acquisitie archieven en collecties	5
Aanwinsten	6
Inventarisatie	6
Digitale ontsluiting beeldmateriaal	7
Catalogisering	7
Conservering	8
Informatievoorziening	8
Studiezaal	8
Correspondentieteam	8
Website	8
ICT activiteiten	9
Publieks- en onderzoeksactiviteiten	10
Onderzoek	10
Projecten	10
Exposities	11
Opleidingen, cursussen en trainingen	12
Onderzoek	13
Algemeen	
Wetenschapscommissie	13
Heugelijke gebeurtenissen	13
Mutaties	13
Tijdelijke afwezigheid	13
Voltooide en nieuwe projecten	14
Internationaal onderzoeksprogramma	14
Verdere internationalisering	14
De Azië-projecten	16
Wetenschappelijke onderzoeksactiviteiten	16
Werkgroepen	16
14e Jaarboek	16
Lopend onderzoek	16
Geassocieerde onderzoekers	18
Bedrijfsvoering	19
Managementondersteuning	19
Personeel en organisatie	19
Financiën	20
Overzicht vergelijking van de financiële cijfers over 2003 met het voorgaande jaar	20
Automatisering	21
Huisvesting	21
Arbo en BHV	21
Bijlagen	
Commissies en staf	22
Publikaties van medewerkers	24
Lezingen en voordrachten van medewerkers	27
Bestuurs- en andere lidmaatschappen van medewerkers	31
Overzicht verdere activiteiten en bijeenkomsten	33
Exploitatierkening 2003 & Personeel	34

Informatie en documentatie

Algemeen

De kerntaken van de afdeling Informatie en Documentatie zijn collectiebeheer (acquisitie, inventarisatie, conservering en catalogisering) en informatievoorziening (de mondelinge en schriftelijke informatievoorziening op de studiezaal en via het correspondentieteam en *on-line* via de website. De bij de afdeling ondergebrachte informatiseringtaak is een belangrijke ondersteunende activiteit. Het beleid van de afdeling is gericht op het digitaal toegankelijk maken van de collecties om deze via internet ter beschikking te stellen, de conservering van de collecties volgens de daarvoor algemeen geldende eisen van deze tijd en verbetering van de efficiëntie en kwaliteit van de dienstverlening. De afdeling Informatie en Documentatie heeft in de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan bij het digitaal ontsluiten van collecties: de bibliotheekcollecties werden digitaal ontsloten, de fotocollectie (100.000 stuks) werd gedigitaliseerd; het archievenoverzicht alsmede de catalogus die toegang geeft tot de krantenknipselcollectie. Al deze collecties zijn sinds 2003 *on-line* te raadplegen op de nieuwe database gestuurde website van het NIOD. Ook werd een begin gemaakt met het converteren van de digitale toegangen op de dagboekencollectie en Documentatie I en II collecties en het digitaliseren van de toegangen tot de archieven. Deze zullen in de loop van 2004 *on-line* beschikbaar zijn. In dit verslag jaar is ook ervaring opgedaan met het inhoudelijk ontwikkelen van een onderwijsapplicatie op basis van de collectie oorlogsaffiches. Deze collectie die gezamenlijk wordt beheerd door NIOD en KB is digitaal ontsloten in het kader van 'Het Geheugen van Nederland' en eind 2003 *on-line* beschikbaar gesteld.

Het NIOD organiseerde het afgelopen jaar drie bijeenkomsten met vertegenwoordigers van vooraanstaande Nederlandse WO II musea en documentatiecentra met betrekking tot het beheer en behoud van archieven en collecties van WO II. Het afgelopen jaar werd de actie 'Niet weggooien' gelanceerd. Deze actie werd op 5 mei *on-line* op de sites van de deelnemende organisaties gezet.

De bewerking van de archieven door de Centrale Archief Selectiedienst (CAS) in Winschoten werd onder leiding van mw. A. van Bockxmeer voortgezet. Het accent lag dit jaar op de bewerking van de archieven van Duitse instellingen. De bewerking van deze archieven hebben meer tijd in beslag genomen dan voorzien. Verwacht wordt dat alle archieven van de Duitse overheid in Nederland in de loop van 2004 weer op de studiezaal van het NIOD geraadpleegd kunnen worden. Ook het werkarchief van de onderzoeksgroep Srebrenica werd het afgelopen jaar bewerkt en materieel verzorgd door de CAS. Twee omvangrijke en twee kleinere particuliere archieven werden eveneens toegankelijk gemaakt.

Een hoogtepunt in het afgelopen jaar was de realisatie van de tentoonstelling getiteld *Anne Frank The Writer: An unfinished Story* die door het United States Holocaust Memorial Museum (USHMM) in Washington in samenspraak met het NIOD werd voorbereid. Enkele originele dagboeken, het 'fotoalbum' en enige andere authentieke geschriften van Anne Frank in beheer van het NIOD werden voor het eerst buiten Nederland tentoongesteld. De tentoonstelling markeerde het tienjarig bestaan van het museum en was van 12 juni 2003 tot en met 12 december 2003 te zien in Washington en trok 175.000 bezoekers.

In december verscheen de publicatie *Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin* onder redactie van E. Somers en R. Kok.

In het afgelopen jaar is een begin gemaakt met de uitvoering van projecten zoals weergegeven in het *ICT-beleidsplan 2003-2006. Pijlers voor een Instituut*. Het belangrijkste ICT project was de vervanging van het mailplatform in de zomer 2003. Er werd een Microsoft Exchange mailserver geïnstalleerd en op de werkplekken werd MS Outlook als mailcliënt geconfigureerd. Een van de voorwaarden voor het succesvol kunnen uitvoeren van dit project was het opwaarderen van de hardware. In totaal 28 PC's werden vervangen.

De afdeling Informatie en Documentatie bestond per 31 december 2003 uit een vaste staf van 16 medewerkers en vier tijdelijke medewerkers, die allen betrokken zijn bij de uitvoering van de kernactiviteiten. Mw drs. F. Jacobs werd per 1 april benoemd als medewerker collectiebeheer en is betrokken bij het catalogiseren van nieuwe aanwinsten en het toegankelijk maken van de bibliotheekcollecties. E. Somers nam in de periode 1 juni 2003 tot en met 29 februari 2004 de taken waar van D. Barnouw, medewerker in- en externe betrekkingen, die gebruik maakte van een sabbatical-leave regeling. M. Ternede werd ter vervanging van de uitvoerende acquisitie taken van E. Somers per 1 mei 2003 in tijdelijke dienst aangesteld voor twee dagen per week tot en met 29 februari 2004. Per 1 september 2003 werd in tijdelijke dienst voor vier dagen per week aangesteld mw.M. Zeilstra in de functie van baliemedewerkster in de nieuw ingerichte studieruimte. In september werd afscheid genomen van M. Eickhoff die in tijdelijke dienst tot 31 augustus 2003 was aangesteld ter ondersteuning van de werkzaamheden voor de krantenknipselcollectie.

Collectiebeheer

ACQUISITIE BIBLIOTHEEKCOLLECTIES

Het aanschafbeleid richtte zich ook dit jaar naast de algemene werving van wetenschappelijke literatuur rond de Tweede Wereldoorlog in Europa en Azië specifiek op de zwaartepunten die uitgewerkt zijn in het onderzoeksprogramma van de afdeling Onderzoek. Hiertoe behoren de culturele geschiedenis van Nederland in het interbellum, roof, restitutie en de contemporaine geschiedenis van Azië. Ook wordt er onverminderd aandacht besteed aan het verwerven van literatuur over de opvang van oorlogsgetroffenen in het naoorlogse Nederland en de persoonlijke ervaringen van hen die de oorlog hebben meegemaakt. De nieuw aangeschafte publicaties in dit verslagjaar zijn terug te vinden in de aanwinstenlijst op de website van het NIOD

ACQUISITIE ARCHIEVEN EN COLLECTIES

Het NIOD organiseerde het afgelopen jaar drie bijeenkomsten met medewerkers van de vooraanstaande Nederlandse musea en documentatiecentra met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog. Het NIOD streeft naar betere afstemming van verwerving en beheer van voorwerpen en archiefmateriaal van de verschillende instellingen. Twee grote initiatieven zijn genomen: de actie 'Niet weggooien' en het opzetten van een gezamenlijk gedigitaliseerd fotobestand Nederland en de Tweede Wereldoorlog.

Het NIOD heeft met een groot aantal musea en instellingen op het gebied van de Tweede Wereldoorlog de gezamenlijke actie 'Niet weggooien!' opgezet. De samenwerkende organisaties vroegen hierin aandacht voor het behoud van materialen uit de oorlogsjaren die bij particulieren en bij instanties berusten. Via het internet is het publiek opgeroepen om het eerste gezicht wellicht onbelangrijk geachte spullen uit de oorlog niet verloren te laten gaan. De actie 'Niet weggooien!' werd op 5 mei *on-line* op de sites van de deelnemende organisaties gelanceerd. In de media (NOS journaal, actualiteiten rubrieken op radio en in de dagbladen) werd er veel aandacht aan besteed. Het NIOD coördineerde de actie. De respons in de vorm van het aanbieden van materiaal bij de verschillende instellingen en het NIOD was groot.

M. Ternede beschreef in het afgelopen jaar de NIOD collectie microfiche/filmbestanden en maakte hier een toegankelijke inventaris op. Daarnaast maakte hij een overzicht van de aanwinsten over het jaar 2003.

De heer J.W. de Leeuw heeft in het afgelopen jaar aanvullende gegevens ingevoerd van Nederlandse Koopvaardij slachtoffers in het databestand slachtoffers verzet waarin relevante gegevens zijn opgenomen van personen die als gevolg van verzetsactiviteiten door toedoen van de bezetter zijn omgekomen (o.a. "Erelijst" en enquêteformulieren LO/LKP). In het totale bestand zijn nu de gegevens van 11.648 personen ingevoerd. Dit bestand is raadpleegbaar op de studiezaal van het NIOD.

Met het USHMM in Washington zijn afspraken gemaakt dat collecties met betrekking tot Nederland, berustend bij het USHMM, op microfilm ter beschikking van het NIOD worden gesteld. In het afgelopen jaar is een inventarisatie gemaakt van voor het NIOD relevant materiaal.

Aanwinsten

De volgende vermeldenswaardige aanwinsten werden in dit verslagjaar overgedragen aan het NIOD:

Persoonlijk archief Prof. Dr. W.A. Wagenaar met betrekking tot het proces van Iwan Demjanuk (813)

Verzameling van circa 25 stuks bladmuziek van populaire liedjes uit de oorlogsjaren (o.a. *Snip en Snap Revue*, Eddy Christiani, Lou Bandy, Theo Uden Masman, Dick Willebrandts en zijn Dansorkest, Speenhoff en verschillende mobilisatie- en bevrijdingsliedjes)

Aanvulling op archief van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers en Landelijke Knokploegen (LO-LKP)

Kartheeek met ongeveer 450 namen van Joodse Nederlanders die gedeporteerd zijn naar Theresienstadt en Bergen Belsen (867)

Stichtingsarchief Stichting Comité Joods Verzet 1940-1945 (1049)

Persoonlijk archief Mevr. M. Ohringer, o.a. Mauthausen Comité

Fotoalbum met 110 drie-dimensionale opnamen Heinrich Hoffmann van NSDAP Partijdag Neurenberg 1936 (811)

Foto's van dwangarbeid in Duitsland 1943-1945 en repatriëring. (830)

Persoonlijke Verzameling 'T Hoen, over dwangarbeid in Duitsland (o.a. Volkswagenfabriek)

Archief Stichting Nederlandse Ereschulden (1978-1988) (872)

In het verslagjaar 2003 werden 245 aanwinsten geregistreerd. Mede als respons op de actie 'Niet weggooien' konden meer aanwinsten in ontvangst worden genomen dan in 2002. Aard en omvang van de aanwinsten zijn gevarieerd. Vooral dagboeken en andere egodocumenten afkomstig uit particuliere bron waren ook nu weer sterk vertegenwoordigd.

INVENTARISATIE

Begin 2003 werd de aanvraag bij het digitaliseringsfonds van de KNAW voor het scannen en converteren van de toegangen op de archieven gehonoreerd. De aanvraag was gebaseerd op de resultaten van een pilot die in 2002 werd uitgevoerd. Het doel van dit project, dat aangestuurd wordt door mw. A. van Bockxmeer, is om de toegangen in 2004 via het digitale archievenoverzicht *on-line* ter beschikking te stellen. In dit verslagjaar zijn alle papieren inventarissen (10.000 pagina's) door de firma De Ree in Groningen gescand, gecorrigeerd en geconverteerd in het systeem MAIS.

De bewerking van de archieven van de *Generalkommissar für Finanz und Wirtschaft, Generalkommissar zur besonderen Verwendung, Beauftragten des Reichskommissar, Reichskommissar, Höhere SS- und Polizeiführer en Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden* (70 meter) werd ook het afgelopen jaar door de CAS voortgezet. De archiefbescheiden van het *Reichskommissariat* die in 2001 door het *Bundesarchiv* Duitsland aan het NIOD werden overgedragen, zijn door de CAS geplaatst in de archieven waaruit zij oorspronkelijk afkomstig zijn en in de inventarissen beschreven. Het institutionele onderzoek is verricht door R. Utermöhlen (*Höhere SS- und Polizeiführer*) en R. Pottkamp (*Finanz und Wirtschaft en Wehrmachtbefehlshaber*). Het beeldmateriaal voor de definitieve versie van de inventarissen van de Duitse archieven werd verzameld door R. Pottkamp. De toegang tot de archieven zullen in de loop van 2004 *on-line* raadpleegbaar zijn op de website van het NIOD. Onder leiding van mw. A. van Bockxmeer is ook het werkarchief van de onderzoeksgroep Srebrenica (45 meter) bewerkt en materieel verzorgd door de CAS. Bij de bewerking is het accent gelegd op een goede digitale opslag van die onderdelen van het archief die uniek historisch materiaal bevatten. De bewerking kon eind 2003 worden afgerond. In totaal 115 meter overheidsarchiven werden in dit verslagjaar bewerkt en materieel verzorgd.

Het archief van de *Vereniging Dwangarbeiders Nederland* (VDN) (8.5 meter) is toegankelijk gemaakt door R. Utermöhlen. Het archief bestaat uit twee delen: het archief van bestuur en organisatie en de verzameling van het documentatiecentrum van de VDN. R. Pottkamp voltooide de toegangen op de collectie Correspondentie van Duitsers in Nederland (0.1 meter), de collectie Correspondentie van Collaborateurs (0.4 meter) en de collectie *Polizeiliches Durchgangslager* Amersfoort (1.6 meter) Mw. M. Ros beschreef 30 dagboeken en egodocumenten (1.2 meter). Zij redigeerde daarnaast de beschrijvingen van 550 dagboeken die voor 1960 waren gemaakt. Daardoor zijn deze teksten aan de eisen van de tijd aangepast en voor digitaal zoeken geschikt gemaakt. Naar verwachting is in 2004 de toegang op de collectie van ongeveer 1000 Europese dagboeken en egodocumenten klaar. Mw. K. Neubert, student geschiedenis in Berlijn, inventariseerde als stagiaire het archief van de *N.V. Nederlandse Opekta Maatschappij*, het bedrijf van Otto Frank. Zij werd begeleid door R. Pottkamp. De werkstudente Mw. P. Links maakte verschillende indexen op de collecties Engelandvaart over de Noordzee (2.6 meter) en Buitenlandse officieren in dienst van Radio Holland (0.4 meter). J. Drenthe indexeerde ongeveer 1000 dossiers van het archief van de Stichting Sieraden Comité.

M. Gruythuysen van het bedrijf Archief Consultatie werkte verder aan het toegankelijk maken van de Indische Collectie (15 meter). Hij deed institutioneel onderzoek naar de geschiedenis van de vroegere Indische Afdeling van het toenmalige NIOD en naar de vorming van de collectie. Daarnaast rondde hij de inventarisatie van het deelbestand Temporaire Krijgsraden af. Dit project wordt gecoördineerd door mw. A. van Bockxmeer en begeleid door een commissie die verder bestaat uit D. Brongers (Gemeente Den Haag), J. Kemperman, R. Raben, Mw.E. Touwen en R. Utermöhlen. In totaal werd in dit verslagjaar 29.80 meter particuliere archieven bewerkt en materieel verzorgd.

Dit jaar kwamen twee verzoeken om informatie binnen waarbij een beroep werd gedaan op de Wet openbaarheid van bestuur. Zij hadden betrekking op het werkarchief van het Srebrenica onderzoek en op het correspondentiearchief van het NIOD. In de loop van het

jaar werden 40 inventarissen en bijbehorende archieven doorgenomen om vast te stellen welke stukken volledig openbaar zijn voor raadpleging door bezoekers van de studiezaal. Uitgangspunt zijn de Archiefwet en de Wet bescherming persoonsgegevens. De werkzaamheden rond het vaststellen van de openbaarheid van documenten zal in de komende jaren worden voortgezet.

Regelmatig werd een beroep op het niod gedaan om advies bij het verzorgen en behouden van archieven van organisaties die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de wetten ten behoeve van het verzet, vervolgingslachtoffers en burgeroorlogsgetroffenen.

DIGITALE ONTSLUITING BEELDMATERIAAL

Het digitale beeldopslagsysteem FRS werd in 2001 in gebruik genomen en in dit verslagjaar werd ook de *on-line* versie operabel. Dit project wordt gecoördineerd door R. Kok, terwijl H. Gijsbers belast is met de uitvoerende taken. Een groot deel van de gedigitaliseerde fotocollectie moet nog toegankelijk gemaakt worden door het toekennen van trefwoorden en beschrijvingen. H. Gijsbers en mw. M. van Kessel en de heer L. Zandstra, medewerker van het bedrijf DMP en tijdelijk voor de duur van vier maanden gedetacheerd bij het NIOD voorzagen de gedigitaliseerde foto's van trefwoorden. R. Kok voorzag de foto's waar nodig van aanvullende bijschriften. De eerste 2500 foto's werden in het afgelopen jaar via de vernieuwde website *on-line* aangeboden. Door een geautomatiseerd betalingssysteem is het mogelijk foto's direct te downloaden voor gebruik.

Er werden dit jaar 290 schriftelijke verzoeken voor beeldmateriaal ontvangen waarvan er 228 werden afgehandeld door H. Gijsbers en Mw. M. Somers. R. Kok behandelde de meer complexe aanvragen voor beeldmateriaal. Ook aan bezoekers van de studiezaal werd beeldmateriaal in gereproduceerde vorm op aanvraag verstrekt.

Samen met de Koninklijke Bibliotheek heeft het NIOD met succes een voorstel ingediend bij 'Het Geheugen van Nederland' om de gemeenschappelijk beheerde collectie oorlogsaffiches (5500 exemplaren) geschikt te maken voor digitaal gebruik via internet. In december 2003 werd de website *Oorlogsaffiches 1940-1945 on-line* aangeboden op de website van 'Het Geheugen van Nederland'. De op basis van deze collectie ontwikkelde onderwijsapplicatie zal begin 2004 gereed zijn. De projectcoördinatie was in handen van R. Kok die tevens de subsites schreef en nauw betrokken was bij het vervaardigen van de onderwijsapplicatie.

Samen met het Museon, het museum voor Onderwijs diende het NIOD een projectvoorstel in bij het Geheugen van Nederland: *Tekeningen uit bezet Nederlands-Indië (1942-1945)*. Doel is het digitaliseren van de tekeningen van beide instellingen (in totaal 6000 stuks) betreffende het door Japan bezette Nederlands-Indië in de jaren 1942-1945. Het voorstel werd enthousiast door het Geheugen van Nederland ontvangen. In het kader van het zogenaamde voortraject stelden beide instellingen een conceptbegroting op en werkten het projectplan nader uit. Begin 2004 zal het Geheugen van Nederland een definitieve beslissing nemen over de financiering van dit project. Het project voor wat betreft de inbreng van het NIOD wordt gecoördineerd door R. Kok

In verband met de plannen van het instituut om zich niet meer afzijdig te houden van het onderwijs over de Tweede Wereldoorlog te gaan profileren trad R. Kok toe tot het overlegorgaan van educatieve oorlogsmusea en -instellingen. Op 23 juni vond een bijeenkomst van dit overlegorgaan plaats op het instituut.

CATALOGISERING

De bibliotheekcollectie werd in 2003 verrijkt met talloze nieuwe publicaties. Daarnaast konden veel uit schenkingen verworven titels aan de collectie worden toegevoegd. Stelselmatig zijn ook boeken gecatalogiseerd die al eerder en veelal in grote hoeveelheden tegelijk aan het instituut waren overgedragen. Al deze publicaties werden gecatalogiseerd en in de *on-line* publiekscatalogus (OPC) ingevoerd door R. Kruis en Mw. F. Jacobs. Het aantal nieuwe titels dat zodoende aan de bibliotheekcatalogus konden worden toegevoegd bedroeg in dit jaar 2392 waarvan 990 nieuw en 1402 retro.

De selectie, verwerking en ontsluiting van kranten- en tijdschriftartikelen werden in het afgelopen jaar grotendeels verzorgd door F. Schröder en M. Eickhoff die in tijdelijke dienst

tot 1 september 2003 werd aangesteld om de voorraadvorming systematisch weg te werken. Vanaf 1 september is een begin gemaakt met een nieuwe procedure voor de verwerking van de knipsels. Het selecteren van relevante teksten is verdeeld over meerdere collega's, die elk voor zich een aantal kranten voor hun rekening nemen. Mw. M. Zeilstra assisteert bij het knippen en plakken van de geselecteerde teksten. F. Schröder nummert de knipsels en voert ze in in de digitale index die *on-line* geraadpleegd kan worden op de website van het NIOD.

CONSERVERING

In het kader van de activiteiten van 'Metamorfoze' en Het Geheugen van Nederland, beide ondergebracht bij de Koninklijke Bibliotheek, werd in het afgelopen jaar een digitaliseringsproject uitgevoerd. Het betrof de digitalisering van de collectie *Illegale Pamfletten en Illegale Brochures*, collecties die eerder al in hetzelfde kader waren verfilmd. Begin 2004 zal dit project afgerond worden. Naar verwachting zullen er in de loop van dat jaar nieuwe projecten volgen. R. Kruis coördineerde de werkzaamheden rond dit project.

R. Utermöhlen schreef in het kader van 'Metamorfoze' een projectplan voor de conservering en verfilming van het archief van *De Amsterdamsche Keurkamer*. De aanvraag is inmiddels gehonoreerd. Het project zal in 2004 onder zijn leiding worden gerealiseerd.

De geklimatiseerde ruimte voor de foto's werd onder leiding van H. Gijsbers opnieuw ingericht. Hij werd hierbij geassisteerd door mw. M. Somers. Alle originele foto's en negatieven zijn in deze ruimte opgeslagen in een afzonderlijke klimaatkast die in een ander depot werd geïnstalleerd, zijn alle CD-rom's van de gedigitaliseerde fotocollectie en andere kwetsbare materialen overgebracht.

In augustus en september heeft mw. E. Huis een deel van het depotplan dat zij in 2002 als stageopdracht voor de opleiding Facility Management maakte, uitgevoerd. Alle kaartsystemen die als archief aangemerkt kunnen worden, zijn materieel verzorgd, geëtiketteerd en bij elkaar gezet. Hiermee is een begin gemaakt met een efficiëntere indeling van de archiefdepots. R. Pottkamp prepareerde ABS-Archeion voor de invoer van geconverteerde gegevens uit MAIS.

Informatievoorziening

STUDIEZAAL

De studiezaal werd ook in 2003 in ruime mate bezocht. Er werden 2.595 bezoekers geregistreerd, dat wil zeggen 10,3 bezoeker per (werk)dag. De eerder geconstateerde diversiteit aan bezoekers zette zich voort. Belanghebbenden ten aanzien van schadevergoedingsregelingen maken nog steeds een groot deel uit van het totale aantal bezoekers. Daarnaast werden veel studenten ontvangen, individueel dan wel in groepsverband. Door R. Kruis werd voor groepen studenten van het Wetenschappelijk en Hoger onderwijs diverse voordrachten gehouden over het NIOD en de collecties. Dit veelal ter voorbereiding van werkcolleges en andere vormen van onderwijs waarbij van collecties van het instituut gebruik werd gemaakt. Voor zover het de dienstverlening per e-mail betreft, zijn het met name particulieren en scholieren (de laatsten vooral met het oog op te vervaardigen profielwerkstukken) die onze hulp inroepen. Educatieve projecten kunnen zeker in de toekomst voorzien in een grote behoefte waarin nu nog maar ten dele voorzien kan worden.

De e-mail afhandeling van eenvoudige vragen bij de studiezaal voldoet goed. Ook in het afgelopen jaar werd een groot aantal vragen binnen een paar dagen afgehandeld.

De herinrichting van de voormalige fotoruimte vergde in het afgelopen jaar veel aandacht. R. Kruis stelde hiervoor samen met H. Berkhout een herinrichtingsplan op. De benodigde nieuwe apparatuur voor kopiëren, het raadplegen van microfilms en -fiches en het digitale fotoarchief kon dankzij een bijdrage van de KNAW aangeschaft worden.

In het kader van de optimalisering van de dienstverlening werd in 2003 door de werkgroep Kwaliteitshandvest waarin zitting nemen H. Berkhout, J. Kemperman, R. Kruis en R. Utermöhlen, een concept handvest opgesteld dat na uitvoerig te zijn besproken in de werkgroep Beleid en de afdelingsvergadering na enige bijstellingen is goedgekeurd. De tekst is voor het publiek beschikbaar via de website en in papieren vorm bij de studiezaalbalie.

Voor de noodzakelijke aanpassingen in de dienstverlening en het kopieerbeleid schreef R. Kruis nieuwe teksten voor het publiek. Ter ondersteuning van deze werkzaamheden werd de jaarlijkse DIVA-bijeenkomst over kwaliteit van dienstverlening bijgewoond door R. Utermöhlen en R. Kruis.

Functioneel overleg vond dit jaar plaats met collega's van het Nationaal Archief. Meer directe en concrete samenwerking op het terrein van de dienstverlening is hiervan het resultaat.

CORRESPONDENTIETEAM

Ook dit jaar is door het correspondentieteam op uitgebreide schaal en overeenkomstig de opgestelde servicenormen schriftelijk informatie verschaft. Het aantal in behandeling genomen verzoeken van particulieren en instanties bedroeg ongeveer 1700. Van de Stichting 1940-1945 en de Pensioen- en Uitkeringsraad (PUR) werden ongeveer 120 schriftelijke verzoeken om informatie in behandeling genomen. In de vraagstelling van de laatstgenoemde instantie is een verschuiving van de Japanse bezettingsperiode naar de Bersiaptijd waar te nemen.

De hoeveelheid post blijft omvangrijk, hetgeen met name wordt verklaard door het grote aantal *e-mails*. Via de website van het instituut komt een duidelijk toenemend aantal verzoeken om informatie binnen. Mede hierom zijn door het correspondentieteam enkele werkbezoeken afgelegd bij instanties die met hetzelfde verschijnsel te maken hebben. Sinds 2002 wordt voor de beantwoording van informatieverzoeken met een eenvoudige vraagstelling ook een beroep gedaan op de collega's van de studiezaal. Hierdoor is de druk op het correspondentieteam als geheel verminderd.

In de onderwerpen die in de correspondentie aan de orde worden gesteld, is ten opzichte van voorafgaande jaren geen nieuwe ontwikkeling te bekennen. Het zogenoemde familieonderzoek blijft overheersen. Ook blijkt duidelijk dat een aanzienlijk deel van de vragen voortvloeit uit thema's die in de samenleving van actueel belang zijn. In dit verband kunnen de diverse regelingen genoemd worden die betalingen aan voormalige oorlogsslachtoffers of hun nabestaanden ten doel hebben.

Voor het onderhoud van de Erelijst van Gevallen werd het daartoe noodzakelijke verificatieonderzoek verricht. De reguliere contacten met de van belang zijnde instanties werden samen met R. Kruis voortgezet.

WEBSITE

Het laatste halfjaar heeft de organisatie en werkwijze met betrekking tot de website verder vorm gekregen. Er is een nieuwe redactie geformeerd die het afgelopen jaar een aantal keren bijeen is gekomen. Deze bestaat uit een kernredactie die tevens deel uitmaakt van de brede redactie. De kernredactie is verantwoordelijk voor de inhoud en vorm van de NIOD website en de brede redactie ondersteunt de activiteiten van de kernredactie. De voltallige redactie vergadert eenmaal per maand. Er zijn in het afgelopen jaar protocollen opgesteld die de taken en bevoegdheden van de redactieleden regelen, maar ook aangegeven hoe en wanneer informatie voor de website aangeleverd kan worden. In november 2003 was de Engelstalige versie van de NIOD website beschikbaar. Van nu af aan zullen relevante berichten en mededelingen ook in het Engels worden aangeboden.

Er werden 98.400 bezoeken afgelegd aan de website, waarbij 1.033.885 pagina's werden geraadpleegd, dat wil zeggen gemiddeld 10_ pagina per persoon.

ICT ACTIVITEITEN

In het afgelopen jaar werd uitvoering gegeven aan een aantal projecten zoals geformuleerd in het ICT *beleidsplan 2003-2006, Pijlers van een instituut*, dat in december 2002 gereed kwam. De uitvoering van de projecten wordt begeleid door de instituutsbrede stuurgroep ICT waarin zitting hebben mw. E. Buchheim (onderzoeker), S. Lammers (hoofd bedrijfsvoering), P. van der Maas (ICT coördinator), mw. M. Somers (medewerker secretariaat), mw. E. Touwen-Bouwsma (hoofd informatie en documentatie) en D. Waanders (systeem specialist). Extern advies in verband met de voorbereiding en begeleiding van de uit te voeren projecten werd door Jacques Schouten van Nextstrategy gegeven.

Het belangrijkste project waaraan uitvoering werd gegeven, was de vervanging van het mailplatform in de zomer 2003. Er werd een Microsoft Exchange mailserver geïnstalleerd en op de werkplekken werd ms Outlook als mailcliënt geconfigureerd.

Een van de voorwaarden voor het succesvol kunnen uitvoeren van dit project was het opwaarderen van de hardware. In totaal 28 pc's werden vervangen. Tevens werden de traditionele beeldschermen vervangen door een plat scherm van het TFT type. Ook oudere pc's die nog niet voor vervanging in aanmerking kwamen, werden van dit type scherm voorzien. In verband met het terugdringen van rs1 op de werkplek werd tegelijk met het vervangen en opwaarderen van de pc's op elk nieuw werkstation een beeldschermtachograaf geïnstalleerd.

In het kader van het streven naar eenvormigheid werd de op het instituut gebruikte software verder gestandaardiseerd. Alle werkstations werden voorzien van Windos XP en er werd een nieuwere versie van ms Office aangeschaft. Voor het installeren en configureren van de nieuw aangeschafte pc's werden de diensten van I&O Netsys ingehuurd. De uitvoering van het migratietraject Exchange/Outlook werd uitbesteed aan de firma Wortell uit Haarlem. Deze firma verzorgde tevens de training voor de NIOD medewerkers.

Om de specifieke kennis bij medewerkers te vergroten, werden binnen het instituut medewerkers als applicatiebeheerders aangesteld. Zij zijn aanspreekpunt voor anderen die vragen hebben over de applicatie die zij beheren.

In 2003 werd een begin gemaakt met het door de KNAW gesubsidieerde onderzoek naar zoekmogelijkheden op digitale bestanden. Het onderzoek wordt uitgevoerd door P.L. van der Maas en richt zich op de toegankelijkheid van digitale bestanden in het algemeen. Daarnaast wordt nagegaan in hoeverre er mogelijkheden zijn om de zoekfuncties binnen de digitale bestanden op het NIOD te verbeteren. Naar verwachting zal dit onderzoek in het voorjaar 2004 worden afgerond met een onderzoeksverslag met aanbevelingen.

Publieks- en onderzoeksactiviteiten

ONDERZOEK

H. de Vries zette zijn onderzoek naar de gevangenschap van Nederlanders in concentratiekampen voort. De verwachting is dat een deel van dit onderzoek over het kamp Flossenbürg in 2004 afgesloten kan worden. Er is voorts een begin gemaakt met het onderzoek naar de gevangenschap van Nederlanders in de concentratiekampen Stutthof, Majdanek en Hinzert. De begeleiding van de door een medewerker van de Stichting 1940-1945 te schrijven tekst voor een publicatie over de Erebegraafplaats in Bloemendaal werd voortgezet.

Met de publicatie *Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin*, onder redactie van E. Somers en R. Kok werd het project over het kamp Bergen-Belsen na de oorlog afgerond. Het project kon dankzij onder meer een financiële ondersteuning van het USHMM worden gerealiseerd. Het fotoalbum van Zippy Orlin, dat zich in de beeldcollecties van het NIOD bevindt, is uitgangspunt van deze publicatie. Vooraanstaande internationale onderzoekers hebben een bijdrage aan dit boek geleverd. Het eerste exemplaar werd op 2 december in Amsterdam overhandigd aan de zuster van Zippy Orlin, Bluma Orlin. In de Verenigde Staten hield E. Somers een viertal presentaties over het boek.

In november verscheen het boek *V=Victorie. Oorlogsaffiches 1940-1945* onder redactie van R. Kok en E. Somers. Het boek kreeg veel publiciteit en goede recensies.

PROJECTEN

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie heeft voor het herdenkingsjaar 2005 een ambitieus project in voorbereiding. Het betreft een reizende tentoonstelling rond het thema *Oorlogskind*, die in alle Nederlandse provincies te zien zal zijn. Het afgelopen jaar is het concept nader uitgewerkt door een projectgroep bestaande uit E. Somers, R. Kok en E. Touwen en in brochurevorm uitgebracht ten behoeve van het werven van fondsen. In het afgelopen jaar zijn meerdere subsidie-aanvragen ingediend waarvan een aantal reeds is gehonoreerd. Voorts is overleg gevoerd met het Nationaal Comité 4 en 5 mei over samenwerking en zijn musea en herinneringscentra over het project geïnformeerd. De provincies

zijn in het najaar verzocht medewerking te verlenen aan het project en de eerste reacties zijn positief. E. Somers zal de activiteiten rond dit project coördineren.

De Vereniging van Oud-Buchenwalders heeft in 2002 een collectie van 43 DVD's met 38 interviews van oud Buchenwald gevangenen overgedragen aan het NIOD. De interviews konden worden gerealiseerd dankzij een subsidie verstrekt door het ministerie van vws in 1999 in het kader van de Tegoeden Tweede Wereldoorlog. Het ministerie van vws en de Vereniging Oud-Buchenwalders heeft het NIOD voorstel om deze collectie te ontsluiten en te voorzien van onderwijsapplicatie en een *on-line* presentatie geaccepteerd. Het project wordt uitgevoerd onder leiding van E. Somers in samenwerking met Hulskamp Audiovisueel en M. Godijn Dienstverlening. Voor het project is een bedrag van 60.000 ter beschikking gesteld. Het project zal in 2005 gerealiseerd worden.

In het afgelopen verslagjaar heeft het NIOD een principe overeenkomst bereikt met Het Nederlands Muntenhuis voor de uitgave van een collectie herdenkingsmunten over de geschiedenis van Nederland en de Tweede Wereldoorlog. Over een periode van drie jaar zullen er in totaal 36 munten, een munt per maand, worden uitgebracht. Het NIOD zal adviseren bij de te kiezen onderwerpen voor de uitgaven en zorgdragen voor de historische toelichting en het aanleveren van relevant beeldmateriaal en documenten voor het vervaardigen van facsimilés. Het project zal in maart 2004 van start gaan.

EXPOSITIES

Onder verantwoordelijkheid van E. Somers zijn in samenwerking met R. Kok in het jaar 2003 de volgende thema tentoonstellingen georganiseerd in de publieksruimte van het instituut:

- ▶ 15 november 2002 – 2003 *'Het NIOD publiceert!'*
Tentoonstelling naar aanleiding van NIOD publicaties verschenen in het najaar van 2002 te weten: De handelseditie van het Srebrenica rapport, verzorgd door P. Bootsma; het 40-45 boek onder redactie R. Kok en E. Somers; Nederlanders Japanners Indonesiërs. Een opmerkelijke tentoonstelling, onder redactie van E. Somers en S. Rijpma; De Japanse bezetting in dagboeken, Tjideng, van J. Kemperman; The collapse of a colonial society. The Dutch in Indonesia during the Second World War van L. de Jong met een introductie van J. Kemperman; Het dertiende jaarboek van het NIOD, Utopie. Utopisch denken, doen en bouwen in de twintigste eeuw en Erkenning. Van oorlogstrauma naar klaagcultuur van J. Withuis.
- ▶ April – oktober 2003 *Archeologie en nationaal-socialisme* .
Naar aanleiding van de uitgave van de dissertatie van M. Eickhoff.
- ▶ Vanaf november 2003 tot april 2004. Diverse NIOD publicaties: V=Victorie, Nederlandse Oorlogsaffiches onder redactie van R. Kok en E. Somers; DP Camp Bergen-belsen. The photoalbum of Zippy Orlin onder redactie van E. Somers en R. Kok.
- ▶ Aan de tentoonstelling *Anne Frank The Writer: An unfinished Story* in het United States Holocaust Memorial Museum in Washington werkten D. Barnouw en E. Somers mee. De tentoonstelling ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van het USHMM was van 12 juni 2003 tot en met 12 december te bezichtigen. Ter gelegenheid van de presentatie van de oorlogsaffiches op de website van het Geheugen van Nederland stelde de kunstcommissie van Nieuwspoort, het perscentrum van de Tweede Kamer, in samenwerking met R. Kok een expositie samen over de oorlogsaffiches uit de jaren 1940-1945, waarin de rol van de media in de oorlogsjaren centraal stond. Deze expositie zal in 2004 ook in het Permuseum in Amsterdam te bezichtigen zijn.
- ▶ E. Somers en H. de Vries adviseerden voorts bij de inrichting van een vernieuwde expositie in het Nederlands paviljoen in de barakken van het kamp Auschwitz Birkenau en eerstgenoemde neemt zitting in het comité ter voorbereiding van een tentoonstelling over het Nederlands theater in oorlogstijd, georganiseerd door het Nederlands Theater Instituut in samenwerking met het NIOD.
- ▶ Medewerking werd verleend en bruiklenen ter beschikking gesteld aan: het USHMM, 'Life in Shadows. Hidden Children and the Holocaust'; het Rijksmuseum Amsterdam, 'De Nederlandse ontmoeting met Azië'; de Nationale voetbaldagen, Jaarbeurs Utrecht. 'Voetbal in de Tweede Wereldoorlog'; het Verzetsmuseum Amsterdam. Lilly Marleen;

het Stedelijk Museum Lakenhal Leiden, 'Vervolging en bescherming, joden in Leiden en omgeving 1933-1945' en het Museum Sachsenhausen, 'Vervolging Nederlandse sociaal-democraten'.

OPLEIDINGEN, CURSUSSEN EN TRAININGEN

De medewerkers van de afdeling Informatie & Documentatie namen in het afgelopen jaar deel aan een cursus Internet voor beginners en/of gevorderden, verzorgd door de Gemeenschappelijke Opleiding in Den Haag en een cursus Outlook verzorgd door de firma Wortell in Haarlem.

De volgende opleidingen, cursussen en trainingen werden in het afgelopen jaar voortgezet of afgerond:

J. Drenthe rondde met succes de cursus archiefbewerking af.

H. Gijsbers rondde zijn doctoraal studie Film- en Televisiewetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam af met de verdediging van zijn scriptie *Tussen zwart en wit: beeldvorming en polarisatie in Nederlandse oorlogsfilms*.

Mw. F. Jacobs volgde de Picarta-cursus in Leiden

P. van der Maas rondde in 2003 zijn opleiding IDRIM (Informatie, Document en Records Management) aan de Koenen Baak & Partners Academie af.

R. Pottkamp behaalde de modules Vergelijkende Archiefwetenschap en Archiveringssystemen als onderdeel van zijn studie Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam.

Afdeling onderzoek

Algemeen

Het verslagjaar 2003 was voor de afdeling Onderzoek een jaar van consolidatie en bezinning. De belangrijkste gezamenlijke inspanning was de voorbereiding op de visitatiecommissie die op verzoek van de KNAW het NIOD heeft doorgelicht. De commissie, voorgezeten door prof. dr. H. Wesseling, bezocht het instituut op 22 en 23 september en sprak met het management en diverse medewerkers van de afdeling. De discussie met de commissie werd voorafgegaan door een uitvoerige zelfevaluatie volgens de daarvoor door de KNAW verschaft instructie. Dit laatste was een nuttige en binnen de afdeling breed gedragen terugblik op de veranderingen die het NIOD en zijn onderzoek sinds het in 1996 verschenen rapport-Kossmann hebben doorgemaakt en bovendien een eerste bezinning op de richting van het onderzoeksbeleid in de komende jaren. De zelfevaluatie werd conform de daarvoor bestaande procedure besproken met de wetenschapscommissie van het NIOD, het adviesorgaan van de KNAW inzake het beleid van het instituut.

WETENSCHAPSCOMMISSIE

De wetenschapscommissie vergaderde in januari en september. In de commissie vonden in het verslagjaar de volgende mutaties plaats: mw. prof. dr. R. McVey trad volgens het rooster van aftreden terug en werd vervangen door prof. dr. R.E. Elson (universiteit van Queensland, Brisbane) en prof. dr. R. Cribb trok zich terug in verband met zijn deelname aan het VITI-project; prof. dr. D.F.J. Bosscher van de Universiteit van Groningen nam zijn plaats in.

HEUGELIJKE GEBEURTENISSEN

Ter gelegenheid van de 60e verjaardag van de directeur van het NIOD, prof. dr. J.C.H. Blom, werd op 2 oktober een aan hem opgedragen bundel met opstellen onder de titel *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland*. Auteurs zijn collega's van Blom van binnen en buiten het NIOD. De presentatie vond plaats in een forumdiscussie in de grote zaal van het instituut. Een ander heugelijk feit was de toekenning van de 'New Researcher's Prize' door de Economic History Society aan de onderzoeker in opleiding, drs. R. Futselaar.

MUTATIES

In 2003 stond de afdeling bovendien voor de taak om te voorzien in de vacature voor een senioronderzoeker, die was ontstaan door het vertrek van prof. dr. J.Th.M. Houwink ten Cate. Deze heeft in 2002 als directeur de wetenschappelijke en zakelijk leiding op zich genomen van het Centrum voor Holocaust- en Genocide Studies, een samenwerkingsverband van NIOD/KNAW en de universiteit van Amsterdam. Na een benoemingsprocedure heeft de directeur op advies van een vacaturecommissie uit de afdeling Onderzoek twee kandidaten benoemd, elk voor de helft van de werktijd, te weten: mw. prof. dr. E. Gans en mw. dr. J. Withuis. Beiden waren al voor tijdelijke projecten aan het NIOD verbonden. Mw. Gans zal een onderzoekslijn opzetten over de geschiedenis van het antisemitisme in het 20e eeuwse Nederland, mw. Withuis zal zich bezig gaan houden met de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland voor verzetsdeelnemers en vervolgingslachtoffers.

De aan het NIOD werkzame Postdoc onderzoeker dr. K.C. Berkhoff (nwo) trad in 2003 in dienst van het CGHS.

TIJDELIJKE AFWEZIGHEID

Het jaar 2003 betekende voor drie stafleden een periode van sabbatical leave. Het hoofd van de afdeling, prof. dr. P. Romijn, was het hele jaar afwezig. In de eerste helft was hij Senior Research Fellow aan het Remarque Institute van New York University, New York City (USA).

Vanaf de zomer werkte hij verder aan de voltooiing van zijn monografie over het lokale bestuur in Nederland onder Duitse bezetting. Hij werd als hoofd van de afdeling vervangen door de directeur, prof. dr. J.C.H. Blom. Dr. G. Aalders genoot in de eerste helft van het jaar sabbatical leave, waarin hij op persoonlijke titel het boek *Leonie. Het intrigerende leven van een dubbelspionne* schreef en publiceerde. Drs. N.D.J. Barnouw gebruikte zijn verlof voor veldonderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse Oost Compagnie in de door Duitsland bezette delen van de toenmalige Sovjet-Unie en maakte een begin met het schrijven van een in boekvorm te publiceren onderzoeks- en reisverslag. Drs. D. van Galen Last gebruikte zijn sabbatical periode voor bronnenonderzoek in diverse landen naar de rol van buiten-Europese soldaten in Europese legers in de Eerste Wereldoorlog.

VOLTOOIDE EN NIEUWE PROJECTEN

In het verslagjaar werd het extern gefinancierde project naar de geschiedenis van het *Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort* afgerond met de publicatie van de monografie *Kamp Amersfoort*, geschreven in opdracht van de gemeente Amersfoort. De auteur, mw. dr. G. van Frijtag Drabbe Künzel, overhandigde het eerste exemplaar aan de burgemeester van de gemeente Amersfoort. Zij trad bovendien op in het nationaal televisieprogramma bij de dodenherdenking op 4 mei. Dit project werd begeleid door de coördinator extern gefinancierd onderzoek binnen de afdeling, mw. dr. C.M. Kristel. Zij nam ook twee nieuwe projecten onder haar hoede. Het eerste kwam voort uit een opdracht van de Stichting Vriendenkring van Oud-Natzweilers om onderzoek te doen naar de voormalige Nederlandse gevangenen in kamp Natzweiler in de Elzas.

Verder verleende FORUM, het Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, het NIOD de opdracht om een literatuuronderzoek te verrichten naar de betrokkenheid van Marokko, Turkije, Suriname en de Nederlandse Antillen bij de Tweede Wereldoorlog en naar de vraag wat het conflict heeft betekend voor de bewoners van de genoemde landen.

Het in 2002 afgesloten Srebrenica-project was in het verslagjaar onderwerp van wetenschappelijke discussie met de vakgenoten. In januari presenteerde een parlementaire enquêtecommissie de Tweede Kamer de resultaten van haar afsluitend onderzoek, waaraan het NIOD-rapport mede aan de basis lag. Ook werd een begin gemaakt met een vertaalproject, dat ertoe moet leiden dat de voor de bewoners van Bosnië, Servië en Kroatië meest relevante gedeelten voor hen toegankelijk worden gemaakt in hun eigen taal.

INTERNATIONAAL ONDERZOEKSPROGRAMMA

Het NIOD speelt een belangrijke rol in het grote internationale onderzoeksprogramma over de gevolgen van de nationaal-socialistische en fascistische bezettingen in Europa, 1938-1948, dat sinds 2000 wordt uitgevoerd in het kader van de European Science Foundation (zie: www.esf.or, doorklikken naar Programmes en Occupation). In het verslagjaar vond de 'midterm-conference' van het programma plaats in Jachranka, Polen. Tijdens deze bijeenkomst legde prof. dr. J.Th.M. Houwink ten Cate de functie van uitvoerend secretaris neer in verband met zijn nieuwe functie als directeur van het CHGS. Zijn taak werd overgenomen door mw. dr. C.M. Kristel.

VERDERE INTERNATIONALISERING

De medewerkers van de afdeling brachten inzichten uit hun onderzoeksprojecten naar voren op tal van internationale fora, in workshops en conferenties. Het hoofd van de afdeling, prof. dr. P. Romijn, penningmeester en lid van het dagelijks bestuur van het Internationaal Comité voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog is betrokken bij de voorbereiding van de deelname van deze organisatie aan het *XXth International Congress of Historical Sciences* in Sidney, Australië, 2005.

DE AZIË-PROJECTEN

Het onderzoek naar de geschiedenis van Nederlands-Indië en Indonesië in zijn Aziatische context gedurende het midden van de 20e eeuw omvat naast de reguliere projecten van de stafleden drie grotere, vanuit het NIOD gecoördineerde en geadministreerde, extern gefinancierde projecten:

- ▶ 1) 'Rethinking Regionalism. Changing horizons in Indonesia, 1950s-2000s' (KNAW-programma);
- ▶ 2) 'Historical Research Programme Japan and the Netherlands' (onderzoek in opdracht van het Japanse ministerie van Buitenlandse Zaken).

In september 2003 is er een nieuw programma van start is gegaan onder de naam van *Dutch and Japanese Encounters in Europe and Asia since the End of the Pacific War* (in kort: *Encounters* Programma). Dit is het derde en tevens het laatste programma dat wordt uitgevoerd in het kader van het tienjarige subsidie van het Ministerie van de Buitenlandse Zaken in Japan *Historical Research Programme Japan and the Netherlands* (HRP).

De Stuurgroep die speciaal is bijeengeroepen voor dit Programma heeft er een zevental projecten geselecteerd uit een aantal aanvragen. Alle projecten zullen in de loop van 2006 worden voltooid en elk zal resulteren in de vorm van documentatieprogramma (op tv), monografie of conferentiebundel. Voor dit *Encounters* Programma is er tevens een officiële website (www.japan.niod.nl) gelauncheerd ten einde om het publiek op de hoogte te houden van de ontwikkeling van elk project en de actuele zaken omtrent dit programma.

Van het sinds 2002 lopende programma *Lasting Attachments: Personal Orientations and National Perspectives on Colonialism and Conflict in Indonesia, 1930s-1950s. Towards a multi-faceted interpretation of history* is er in juni 2003 te Amsterdam, een internationale conferentie georganiseerd onder de titel van *Changing Regimes And Shifting Loyalties. Identity And Violence in the Early Revolution of Indonesia*. Deze conferentie werd georganiseerd door de NIOD-onderzoekers, dr R. Raben en drs M.P. Heijmans-van Bruggen.

Het onderzoekproject van drs E. Buchheim *Gender and racial relations during the early revolution* heeft in maart 2003 meer contour gekregen en haar onderzoek wordt nu haar promotieonderzoek aan de ASSR (Amsterdam School of Social Science Research) met een werktitel: *For better or worse. Construction (and deconstruction) of the colonial marriage*.

Japan Programma heeft verder in de loop van het 2003 twee (junior) onderzoekers uitgenodigd als gastonderzoeker. De heer John Monfries (Promovendus aan de Nationale Universiteit van Australia) heeft zes weken doorgebracht op het NIOD en in andere onderzoeksinstellingen in Nederland voor zijn dissertatieonderzoek *The political life of Sultan Hamengku Buwono IX of Indonesia*. En dr Shigeru Sato van de Universiteit Newcastle heeft vanaf december 2003 tot februari 2004 op het NIOD gezeten voor zijn onderzoek naar *Socio-Economic Impact of World War Two on Indonesia: The First Phase 1939-1942*. Beide gastonderzoekers hielden na afloop van hun onderzoek in Nederland op het NIOD hun presentatie, die dan ook veel belangstelling buiten het NIOD heeft getrokken.

- ▶ 3) 'Van Nederlands-Indië tot Indonesië' (VITI), een project in opdracht van het ministerie van vws.

Het programma 'Van Indië tot Indonesië' wordt uitgevoerd door het NIOD in opdracht van de minister van vws en beoogt nieuwe inzichten te verschaffen in de gevolgen van oorlog, revolutie en dekolonisatie voor de verschillende bevolkingsgroepen in de Indonesische archipel van de jaren dertig tot de jaren zestig van de twintigste eeuw.

De onderzoekers zijn ondergebracht bij verschillende instituten: Dr. J. Thomas Lindblad ('The economic decolonization of Indonesia') bij het International Institute for Asian Studies; dr. Hans Meijer ("Een zaak van opportuniteit". De financiële erfenis van de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië en de afwikkeling van het vraagstuk der niet-uitbetaalde salarissen.) bij de Universiteit Utrecht; dr. Robert Cribb ('Crime, violence and authority in Indonesia: Regimes of law and order 1930-1960') bij de Australian National University; dr. Freek Colombijn ('The struggle for housing in Indonesian cities, 1930-1960') bij het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde; dr. Ratna Saptari en dr. Erwiza Erman ('Decolonization and urban labour in Indonesia, 1920s to 1965') bij respectievelijk het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en de Indonesische Academie voor Wetenschappen (LIPI). Dr. Peter Keppy ("Habis perkara ?" Materiële oorlogsschadevergoeding en rechtsherstel in Nederlands-Indië /Indonesië, 1940-1952') is werkzaam op het NIOD.

De onderzoekers en hun assistenten bezochten archieven in Nederland, de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Indonesië; deze bezoeken leverden veel bruikbaar bronnenmateriaal op en enkele onderzoekers konden dan ook aanvangen met het schrijven van de eerste hoofdstukken.

In Indonesië werd een projectbureau opgezet als onderdeel van de Indonesische Academie voor Wetenschappen (LIPI) en werd de Indonesische Commissie van Advies geïnstalleerd. De eerste werkzaamheden van het projectbureau bestonden uit de werving en selectie van jonge Indonesische historici en de gezamenlijke organisatie van een training voor deze historici in Jakarta. Twee onderzoekers van het programma, dr. Robert Cribb en dr. J. Thomas Lindblad, hebben als docent deelgenomen aan de training.

In samenwerking met de Pasar Malam Besar werd in juni een lezingenmiddag georganiseerd met presentaties over het programma en over het deelonderzoek van dr. Freek Colombijn naar huisvesting in Nederlands-Indië. Het publiek kon verder kennis nemen van het programma in een stand met een postertentoonstelling. De pas verschenen program-mabeschrijving was in de stand ter inzage aanwezig.

Het zwaartepunt van het jaar 2003 lag bij de conferentie '*Decolonizing societies. The reorientation of Asian and African livelihoods under changing regimes*'. Uitgangspunt hiervoor was de sociale, economische en culturele dekolonisatie in Azië en Afrika.

De conferentie bestond, naast een wetenschappelijke ook uit een culturele component: de publieksdag stond geheel in het teken van het thema 'de dekolonisatie in literatuur en film'.

De leden van het projectbureau (drs. Els Bogaerts, onderzoekscoördinator; drs. Marije Plomp, assistent-coördinator; dr. Peter Post, adviseur; dr. Remco Raben, adviseur) verspreidden informatie over het onderzoeksprogramma en de voortgang van het onderzoek door middel van de website en lezingen voor verschillende fora.

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJSACTIVITEITEN

Een aantal stafleden van de afdeling Onderzoek hebben op grond van het daarvoor geformuleerde beleid deelgenomen aan onderwijs aan Nederlandse universiteiten en zijn ook betrokken geweest bij de begeleiding van onderzoek, leidend tot scripties en dissertaties. Prof. dr. J.C.H. Blom, mw. prof. dr. E. Gans en prof. dr. P. Romijn hebben dat gedaan uit hoofde van hun hoogleraarfuncties bij de Universiteit van Amsterdam. Verder hebben dr. R. Raben en dr. P. Post bijgedragen aan een cursus van de Universiteit van Amsterdam.

WERKGROEPEN

In 2003 vonden bijeenkomsten plaats van de werkgroepen Nasleep en Geschiedenis van de jodenvervolgung. Bovendien organiseerde het Moderniseringsproject, onder leiding van mw. dr. M. de Keizer, op 13 april een colloquium, met als hoofdspreker prof. dr. John Horne (Dublin).

14E JAARBOEK

Op 21 oktober verscheen het 14e Jaarboek van het NIOD onder de titel *Thuisfront. Oorlog en economie in de twintigste eeuw*. Naast de vaste redactie werkten drie gastredacteuren mee: dr. H.A.M. Klemann (Universiteit Utrecht) en dr. D. Luyten en P. Deloge van het Belgische zusterinstituut van het NIOD in Brussel, SOMA/CEGES.

Lopend onderzoek

G. AALDERS publiceerde tijdens zijn sabbatical *Leonie. Het intrigerende leven van een dubbelspionne*. Zijn huidige onderzoek behelst *Operatie Safehaven*; het wegsluizen van Duits bezit (en technologische kennis) naar het neutrale buitenland in de laatste fase van de Tweede Wereldoorlog en de geallieerde pogingen om die kapitaal- en kennisvlucht bloot te leggen. Safehaven was bedoeld om te voorkomen dat de nazi's en hun bezittingen een veilig onderkomen zouden vinden.

D. Barnouw is voor de helft van zijn werkzaamheden belast met onderzoek en met de andere helft belast met interne en externe activiteiten. In de praktijk neemt dat taakdeel meer dan 50% van zijn tijd in beslag. Naast het behulpzaam zijn van journalisten trad hij regelmatig op in (inter)nationale radio- en tv-programma's. Hij publiceerde samen met G.P. van der Stroom *Wie ver-raadde Anne Frank?* en gebruikte zijn sabbatical om archief- en veldonderzoek te doen naar de geschiedenis van de Nederlandsche

Oostcompagnie in de door Duitsland bezette delen van de toenmalige Sovjet-Unie.

Mw. E. BUCHHEIM zette haar (promotie)onderzoek voort naar 'De veranderingen in huwelijken van Europeanen in Nederlands-Indië en Indonesië, 1920-1950' (in het kader van *Lasting Attachments*)

Mw. G. VON FREITAG DRABBE KÜNZEL publiceerde de Kamp Amersfoort en deed voorbereidend onderzoek naar de Duitse jurist Hans Georg Calmeyer, ten tijde van de bezetting juridisch medewerker van het rijkscommissariaat en in die functie betrokken bij de uitvoering van anti-joodse beleidsmaatregelen.

R. FUTSELAAR zette zijn (promotie)onderzoek voort naar de Ontwikkeling van de levensstandaard in Nederland en Denemarken in de jaren veertig.

Tijdens het congres van de Economic History Society in Durham ontving hij de New Researcher's Prize.

Mw. E. GANS publiceerde 'De weg terug'. *Het kantelend zelfbeeld van de joodse historicus Jaap Meijer (1912-1993)*, Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar 'Hedendaags jodendom, zijn geschiedenis en zijn cultuur' aan de Universiteit van Amsterdam, onder auspiciën van de Stichting Bijzondere Leerstoel Joodse Studiën op 12 december 2002.

Zij werkte verder aan haar historisch-biografisch onderzoek, een dubbelportret van vader en zoon, Jaap (1912-1993) en Ischa (1943-1995) Meijer.

Mw. M. DE KEIZER zette haar project *Moderisering en cultuur in Nederland 1914 – 1940* voort. Dit jaar waren bij het onderzoek voor het project zes stagiairs(e)s berokken. De stagecoördinatie was in handen van mevr. Drs. S. Tates. Op 15 mei 2003 vond in het kader van dit project het colloquium 'De provincie van Europa?' plaats, dat bezocht werd door ca 30 personen uit het veld. Prof. John Horne (Modern History, Trinity College, Dublin) hield een inleidende lezing over mobilisatie en demobilisatie van de cultuur in Europa 1900-1930.

Ook dit jaar zette mevr. Dr. M. de Keizer haar onderzoek voor de synthetiserende studie *Cultuur in conflict. Nederland 1914-1940* voort.

Met mw. C. Kristel heeft zij een bundel in voorbereiding van artikelen over de jodenvervolgving die in de eerste tien jaarboeken van het NIOD zijn verschenen. Doel van deze bundel is een Engelstalige publicatie op de markt te brengen met Nederlands onderzoek op dit terrein.

In oktober 2003 verscheen het 14de jaarboek van het NIOD *Thuisfront*, dat onder gastredactie stond van dr. Hein A.M. Klemann en dr. D. Luyten. Mw. M. de Keizer vormde met mw. M. Heijmans – van Bruggen, de heer E. Somers en mw. A. van Son de redactie van dit jaarboek.

Mw. C. KRISTEL functioneert als coördinator extern gefinancierd onderzoek. De Stichting Vriendenkring van Oud-Natzweilers verleende het NIOD in het voorjaar van 2003 de opdracht onderzoek te doen naar de voormalige Nederlandse gevangenen in kamp Natzweiler. In eerste instantie behelst de opdracht het verzamelen van materiaal ten behoeve van een nieuwe inrichting van het museum op het terrein van het voormalige kamp. In november 2003 verleende FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, het NIOD de opdracht een literatuuronderzoek te verrichten naar de betrokkenheid van Marokko, Turkije, Suriname en de Nederlandse Antillen bij de Tweede Wereldoorlog en de ervaringen van inwoners van genoemde landen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het onderzoek zal resulteren in een boek van bescheiden omvang dat in maart/april 2004 zal worden gepubliceerd. Zij was eindredacteur van *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland*.

P. Post zette zijn werkzaamheden aan een monografie over de Japanse economische penetratie in Zuidoost-Azië, i.h.b. Indonesië, 1860s -1960s voort. Hij richtte zich in het verslagjaar in het bijzonder op de afronding van het onderzoek naar de zakelijke relaties tussen het Japanse bedrijfsleven en de peranakan Chinezen tijdens de Japanse bezettingsperiode en de Indonesische revolutie, waarvoor hij tientallen interviews heeft gehouden met betrokkenen in Nederland. Als lid van het projectbureau was hij nauw betrokken bij de uitvoering van het onderzoeksprogramma *Van Indië tot Indonesië*. Het grootste deel van zijn

werkzaamheden werd besteed aan de coördinatie en implementatie van van de tweede fase van het Historical Research Programme *Japan and the Netherlands*, waarmee in het afgelopen jaar belangrijke vooruitgang werd geboekt.

R. RABEN is coördinator van het onderzoeksprogramma 'Rethinking regionalism. Changing horizons in Indonesia, 1950s-2000s', dat onderdeel uitmaakt van het KNAW-programma 'Indonesia in Transition'. Hij is voorts lid van het projectbureau 'Van Indië tot Indonesië' en ondersteunt het programma 'Lasting attachments', i.h.b. het project betreffende 'Changing roles and shifting loyalties: Indonesians, Japanese and Dutch during the early Revolution'.

Zijn onderzoek naar de geschiedenis van de Indische Nederlanders is afgerond en heeft geresulteerd in de monografie *De oude Indische wereld* (samen met Ulbe Bosma). Onderzoek voor een essaybundel over postkoloniaal Nederland is voortgezet. Bundels 'Locating Southeast Asia', 'Decolonization and desertion', 'Rethinking regionalism' en 'Identity and violence in the early revolution of Indonesia' zijn in voorbereiding.

Hij publiceerde samen met Ulbe Bosma *De oude Indische wereld 1500-1920*.

P. ROMIJN publiceerde 'Boosaardig Bestuur' – Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar met als leeropdracht 'Geschiedenis van de 20ste Eeuw, in het bijzonder betreffende het openbaar bestuur in tijden van oorlog en crisis' aan de Universiteit van Amsterdam op donderdag 21 november 2002. Hij was in 2003 met sabbatical leave; van januari tot en met mei was hij senior research fellow aan het Remarque Institute for European History, New York University, New York City. De tweede helft van het jaar besteedde hij aan zijn monografie over het Nederlandse lokaal bestuur tijdens de Duitse bezetting. Daarnaast is hij teamleader bij het ESF project 'The Impact of National-Socialist and Fascist Occupation in Europe' (INSFO), team 1: 'The War on Legitimacy in Politics and Culture'.

Mw. A. VAN SON zette haar promotieonderzoek naar arbeidsmigratie tijdens de Tweede wereldoorlog voort.

Mw. J. WITHUIS' onderzoek naar de zelforganisaties van kampoverlevenden maakt voortgang en zal naar verwachting voorjaar 2005 resulteren in een publicatie boek. Samen met mw. C. Kristel maakte zij een opzet van een biografie van W.A.H.C. Boellaard en begeleidde samen met mw. C. Kristel mw. H. Piersma met het Natzweilerproject. Zij schreef het onderzoeksvoorstel 'Trauma – comparatief en in historische context: een uitnodiging tot internationaal vergelijkend onderzoek', dat de komende jaren moet worden uitgewerkt.

Haar boek *Erkenning. Van oorlogstrauma naar klaagcultuur* (2002) werd in april werd bekroond met de Icodoprijs.

GEASSOCIEERD ONDERZOEKERS

Het NIOD biedt de mogelijkheid aan onderzoekers, van wie het onderzoek substantiële raakvlakken heeft met het werk van het instituut, voor de duur van een specifiek project de status van 'geassocieerd onderzoeker' aan te vragen. Deze bestaat uit enkele ondersteunende faciliteiten en uit de mogelijkheid intensiever contact met de onderzoeksgemeenschap aan het instituut te onderhouden. Vijf onderzoekers met de status van geassocieerd onderzoeker doen onderzoek naar de volgende onderwerpen: 'Nederlandse meisjes en Duitse soldaten, 1940-1945' (M. Diederichs), 'Duitse staatsburgers in Nederland' (K. Happe), 'Die Bijzondere Rechtspleging als Kristallisationspunkt des niederländischen Umgangs mit der Zeit der deutschen Besatzung 1940-1945' (H. Fühner), 'De Duitse oorlogsmisdadigers in Breda' (H. Piersma) en 'Biografie van H.M. Hirschfeld' (M. Fennema).

Bedrijfsvoering in 2003

De afdeling Bedrijfsvoering werkt vanuit verschillende disciplines ondersteunend en faciliterend voor het niod, het Centrum voor Holocaust en genocidenstudies en alle projecten en programma's.

MANAGEMENTONDERSTEUNING & SECRETARIAAT & CATERING

In 2003 zijn alle reguliere taken uitgevoerd voor de ondersteuning van afdelingen, werkgroepen en projecten. Speciale aandacht is besteed aan de voorbereiding en ondersteuning van de externe evaluatie (peerreview), de opstart en opening van de Stichting Centrum voor Holocaust en Genocidenstudies en de implementatie van het nieuwe Outlooksysteem voor email en elektronisch agendabeheer.

PERONEEL & ORGANISATIE

Op het terrein van P&O was 2003 een relatief rustig jaar. Enkele functies bij de afdeling Infodoc zijn opnieuw beschreven en door de knaw gewaardeerd. Sinds oktober 2003 is er een nieuwe functie (0,75 fte) voor extra dienstverlening in de studiezaal, voorshands voor de duur van twee jaar. Deze functie wordt vervuld op basis van detachering.

Beleidsmatig is vermeldenswaard dat een begin is gemaakt met het invoeren van persoonlijke ontwikkelingsgesprekken, POP-gesprekken, zo mogelijk als onderdeel van de jaarlijkse functioneringsgesprekken.

Veel tijd en geld is geïnvesteerd in opleidingen, waarbij accenten lagen en liggen op ICT en managementvaardigheden. In 2002 werd slechts 14.000 uitgegeven aan opleidingen, in 2003 bedroeg dit bedrag 34.000 (KNAW-voorschrift is 17.000 per jaar).

De formatie ultimo 2003 bedraagt 50,3 fte (inclusief vacatures en het centrum):

	VASTE FORMATIEPLAATSEN	OIO'S	TIJDELIJKE PLAATSEN
Directie	1,5	-	-
Onderzoek	7,0	2,0	2,2
Informatie en documentatie	14,4	-	2,7
Bedrijfsvoering	10,0	-	-
Totaal regulier	32,9	2,0	4,9
Japan – Nederland relaties	-	-	1,7
Rethinking Regionalism	-	-	1,0
Calmeyer	-	-	1,0
Sovjet-propaganda	-	-	0,4
Meier / Meier	-	-	0,3
Van Indië tot Indonesië	-	-	2,6
Oud Natzweilers	-	-	0,6
Totaal projecten	0,0	0,0	7,6
Totaal NIOD	32,9	2,0	12,5
Centrum voor holocaust en genocidenstudies	2,7		0,2
Totaal	35,6	2,0	12,7

FINANCIËN

De reguliere uitgaven en inkomsten van het instituut zijn in 2003 min of meer constant gebleven. De omzet in externe projecten is sterk gedaald.

Het programma van Indië tot Indonesië (VITI) draait in volle omvang en daarnaast zijn er diverse relatief kleine projecten gestart en in voorbereiding. Het jaar 2003 wordt gekenmerkt door de invoering van grote plannen op het gebied van automatisering en digitalisering.

Op financieel administratief gebied is het jaar gewerkt met een goed op elkaar ingespeeld team, waarin de eerste voordelen van routine en continuïteit goed merkbaar zijn. Van een achterstandspositie is vrijwel geen sprake meer. Veel tijd is gestoken in het realiseren van accountantsonderzoeken voor het eerste jaar van VITI, over het Srebrenicaproject van 1998 tot en met 2002 en de bijzondere aandacht die vanuit de KNAW-onderzoeken uit ging naar het NIOD. Deze onderzoeken zijn met goed gevolg afgesloten en hebben voor het instituut geleid tot nieuwe inzichten en kennis en hebben bijgedragen aan een meer adequate doorrekening van kosten naar projecten dan tot dusver het geval was.

Qua financieel beheer staat het instituut er goed voor als we kijken naar het verleden. Er is sprake van een tekort van 49.000 over 2003 door de inzet van bestemde reserves voor vrij beleid en er is sprake van reserves waarmee toekomstige tekorten opgevangen kunnen worden. Het eigen vermogen is met 49.000 gedaald. De uitdaging voor 2004 wordt gevormd door het vinden van een oplossing voor toekomstige structurele tekorten in meerjarig perspectief. Deze tekorten leiden bij ongewijzigd beleid tot een afname van de beschikbare formatie voor onderzoek en dit acht de directie van het NIOD ongewenst.

Het financiële resultaat over geheel 2003 is in lijn met de verwachtingen zoals deze bij de cijfers na het derde kwartaal 2003 zijn gepresenteerd.

OVERZICHT VERGELIJKING VAN DE FINANCIËLE CIJFERS OVER 2003 MET HET VOORGAANDE JAAR:

Exploitierekening 2003

Baten	2003	2002	Lasten	2003	2002
KNAW	2626	2521	Personeel	3469	3343
Projecten	1149	2344	Afschrijvingen	163	126
Overig	538	663	Overig	730	1806
Totaal	4313	5528	Totaal	4362	5275
Expl.verlies	49	0	Expl.winst	0	253
Totaal	4362	5528	Totaal	4362	5528

Balans

Bezittingen	2003	2002	Schuld/eigen vermogen	2003	2002
Vaste activa	446	428	Voorziening wachtgelden	139	24
Voorraad	0	0	Projectverplichtingen	2219	3126
Vorderingen	2136	3306	Overig	687	852
Liquide middelen	1377	1232	Tussentotaal schulden	3045	4002
			Eigen vermogen	914	964
Totaal bezit	3959	4966	Totaal Schuld + vermogen	3959	4966

De omvang van de contractverplichtingen is sterk afgenomen. Er wordt qua omzet meer aan projecten gerealiseerd dan er nieuwe projectverplichtingen worden aangegaan. Dit is ook goed verklaarbaar uit het vrijwel wegvallen van Srebrenicaproject en het op koers liggen van de uitgaven van het programma VITI terwijl daar geen nieuwe meerjarige en omvangrijke projecten tegenover staan.

AUTOMATISERING

In navolging van het ICT-beleidsplan 2003-2006, "Pijlers voor een instituut" is er een duidelijke slag gemaakt in standaardisering en modernisering. Zo zijn 28 nieuwe werkstations, enkele servers en MS-Exchange aangeschaft. Voor het email- en agendabeheer is Outlook uit Microsoft Office2000 in gebruik genomen. Dit heeft een belangrijke impuls gegeven aan efficiënter werken en verbeterde interne en externe communicatie.

HUISVESTING

In het verslagjaar heeft er een herinrichting van de studiezaal plaatsgevonden. Hiervoor is de fotocollectie verplaatst naar de speciaal geklimatiseerde archiefkelder en is de vrijkomende ruimte ingericht met bestaande en nieuwe apparatuur voor verbeterde dienstverlening aan gebruikers en een beter behoud van het originele archiefmateriaal. Ook is onder regie van de Rijksgebouwendienst een start gemaakt met groot onderhoud aan het dak, voorgevel, de parketvloeren, de marmeren vloer, de ornamenten aan de trapleuningen, de daktuin etc..

ARBO EN BHV

Het opgestelde Arbo-jaarplan is uitgevoerd. Er is onder andere een bijeenkomsten voor alle medewerkers georganiseerd over werkplekinrichting en RSI-preventie.

De BHV-organisatie en het BHV-plan zijn aangepast aan veranderingen en voldoen. Een team van medewerkers is ook dit jaar weer getraind op BHV-gebied.

De gemeente Amsterdam heeft ons er op gewezen dat een gebruikersvergunning noodzakelijk is. Deze is inmiddels bij Stadsdeelraad gevraagd. Hierop is nog niet beslist.

BIJLAGEN:

Bijlage I.

Commissies en staf

DAGELIJKS BESTUUR VAN DE KNAW

Prof.dr. W.J.M. Levelt, *president*, prof.dr. R. Kaptein, *algemeen secretaris*, mw.prof.dr. M.A. Schenkeveld-van der Dussen, prof.dr. P.C. van der Vliet

DIRECTIE VAN DE KNAW

Drs. C.H. Moen, *directeur algemene zaken*

Prof.dr. W.J. van den Akker, *directeur Instituten Geestes- en Sociale Wetenschappen*

Dr. R.T. Jongerius, *directeur bedrijfsvoering*

KNAW-WETENSCHAPSCOMMISSIE

Prof.dr. J.Th.M. Bank, prof.dr. D.F.J. Bosscher, prof.dr. R.E. Elson, prof.dr. G. Hirschfeld, Prof.dr. F.C.J. Ketelaar, mw. dr. E.B. Locher-Scholten, prof.dr.mr. C.J.M. Schuyt

COMMISSIE VAN ADVIES

Mw. drs. J. Belinfante, P.A.M. Bosman, R. Boekholt, mr. C.A. Bos, dr. M.J. Cohen, mr.

S. Harchaoui, G.L.J. Huyser, (*voorzitter*), A. van Liempt, H.A. Markens, prof.mr. J. de Ruiter,

mw. mr. W. Sorgdrager, mw. A.L.E.C. van der Stoel, drs. J.G.F. Veldhuis, dr.G. Zoutendijk en

mw. M.M. van Zuijlen.

Staf

DIRECTIE:

Prof. dr. J.C.H. Blom

directeur

Prof.dr. P. Romijn

hoofd afd. Onderzoek/adjunct directeur

Mw. dr. C.T. Touwen-Bouwsma

hoofd afdeling Informatie en Documentatie/adjunct directeur

IN- EN EXTERNE BETREKKINGEN:

Drs. N.D.J. Barnouw

tevens onderzoeker

BEDRIJFSVOERING:

Mw. J. Alkemade

medewerker Algemene Zaken

Mw. J.J. de Bart-Supusepa

management Assistent

A.C. van der Dungen

medewerker huishoudelijke dienst

E.C. Harder

medewerker Algemene Zaken

C.D.J. Huis

coördinator Financiële Administratie

Mw. M.E. van Kessel-Zweverink

secretaresse

Drs. J.G.M. Lammerts

hoofd Bedrijfsvoering

Mw. C.C. Rijks

secretaresse

Mw. M.M. Somers

secretaresse

M. van der Valk

medewerker Algemene Zaken

F. Varenkamp

coördinator MIS en AO

H.C. Waanders

medewerker Automatisering

AFDELING INFORMATIE EN DOCUMENTATIE

H. Berkhout

eerste medewerker dienstverlening

Mw. drs. J.M.L. van Bockxmeer

archivaris

Drs. J.M.A. Dané

medewerker dienstverlening

J.H. Drenthe

medewerker fysiek beheer

Drs. D. van Galen Last

vakreferent / onderzoeker

Drs. H. Gijsbers

medewerker Beeldarchief

Mw. drs. F. Jacobs	<i>medewerker afd. Informatie en Documentatie</i>
Drs. J. Kemperman	<i>medewerker afd. Informatie en Documentatie</i>
Drs. R. Kok	<i>coördinator beheer en ontsluiting beeldcollecties</i>
R. Kruis	<i>coördinator studiezaal, beheer en ontsluiting bibliotheekcollecties</i>
Drs. P.L.M. van der Maas	<i>medewerker informatiebeheer</i>
Drs. R. Pottkamp	<i>medewerker dienstverlening</i>
Mw. M. Ros	<i>medewerker collectiebeheer</i>
Drs. E.L.M. Somers	<i>medewerker acquisitie en tentoonstellingen</i>
R. Uthermöhlen	<i>eerste medewerker collectiebeheer</i>
F. Schröder	<i>medewerker collectiebeheer</i>
Drs. H. de Vries	<i>coördinator correspondentie</i>
Mw. M. Zeilstra	<i>medewerker collectiebeheer</i>

AFDELING ONDERZOEK

Dr. G.H. Aalders	<i>senior onderzoeker</i>
Drs. N.D.J. Barnouw	<i>onderzoeker/voorlichting</i>
Mw. drs. E. Bogaerts	<i>project coördinator</i>
Mw. drs. E. Buchheim	<i>onderzoeker</i>
Mw. dr. G. von Freitag Drabbe Künzel	<i>onderzoeker</i>
Drs. R. Futselaar	<i>onderzoeker in opleiding</i>
Mw. prof.dr. E.E. Gans	<i>onderzoeker</i>
Drs. D. Van Galen Last	<i>onderzoeker/vakreferent</i>
Mw. drs. M.P. Heijmans-van Bruggen	<i>onderzoeker</i>
Drs. J.J. van den Heuvel	<i>onderzoeker</i>
Mw. dr. M. de Keizer	<i>senior onderzoeker</i>
Dr. P. Keppy	<i>onderzoeker</i>
Mw. dr. C. Kristel	<i>senior onderzoeker/coördinator</i>
Mw. drs. H. Piersma	<i>onderzoeker</i>
Mw. drs. M. Plomp	<i>assistent-project coördinator</i>
Dr. P. Post	<i>onderzoeker</i>
Dr. R. Raben	<i>onderzoeker</i>
Prof.dr. P. Romijn	<i>hoofd afdeling Onderzoek/adjunct directeur</i>
Mw. drs. A. van Son	<i>onderzoeker in opleiding</i>
Mw. drs. S.H. Tates	<i>assistent-project coördinator</i>
Mw. dr. E.J. Velthoen	<i>onderzoeker</i>
Mw. dr. J. Withuis	<i>onderzoeker</i>

Bijlage II

Publicaties NIOD-medewerkers 2003

* = recensie

Gerard Aalders

Leonie. Het intrigerende leven van een dubbelspionne (Amsterdam, 2003)

David Barnouw

Wie verraadde Anne Frank? (met Gerrold van der Stroom) (Amsterdam, 2003)

* Paulien Micheels, *De vatenman. Bernhard van Leer (1883-1958)* in: *Ons Amsterdam*, januari 2003

*Milja van Tielhof, *Banken in bezettingstijd. De voorgangers van ABN Amro tijdens de Tweede Wereldoorlog en de periode van rechtsherstel* in: *Ons Amsterdam*, juli/augustus 2003

*René Marres, *Frederik Weinreb. Verzetsman en groot schrijver* in: *NRC/HB*, 19 september 2003

'De Anne Frank-Industrie' in: G.P. van der Stroom (red.) *De vele gezichten van Anne Frank. Visies op een fenomeen* (Amsterdam, 2003)

*Joggli Meihuizen, *Noodzakelijk kwaad. De bestraffing van economische collaboratie in Nederland na de Tweede Wereldoorlog* in: *NIW*, 28 november 2003

Karel C. Berkhoff

'Het Oostfront and de 'Hollanders'. Nederlanders tijdens de Tweede Wereldoorlog volgens Russische en Oekraïense bronnen' in: Conny Kristel et al. (red.), *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland* (Amsterdam, 2003)

'Grondlegger Holocaust-studies Raul Hilberg' in: *Auschwitz Bulletin* 47, nr. 3 (september 2003)

Hans Blom

J.C.H. Blom en B.G.J. de Graaff, 'Het Srebrenica-onderzoek. Een extreem, geval van eigentijdse geschiedenis', in *Tijdschrift voor Geschiedenis* 116 (2003), 2 (bijzonder themanummer, ook verschenen als afzonderlijke uitgave onder de titel *Het drama Srebrenica. Geschied-theoretische beschouwingen over het NIOD-rapport* (Assen, 2003)

J.C.H. Blom, B.G.J. de Graaff en D.C.L. Schoonoord, 'Oordelen in Uitersten' in: *BMGN*, 118 (2003) 3

'Die Deutsche Besatzungszeit in den Niederlanden, 1940-1945' in: Joachim Castan, *Hans Calmeyer und die Judenrettung in den Niederlanden* (Katalog zur gleichnamigen Ausstellung; Osnabrück, 2003)

'The predicaments of Commissioned Research' in: *IIAS Newsletter* 32 (november 2003)

'Niederlande' in: *Enzyklopädie Erster Weltkrieg*. Herausgegeben von Gerhard Hirschfeld, Gerd Krumeich, Irina Renz in Verbindung mit Markus Pöhlmann (Paderborn etc., 2003)

'Conflict en geweld in de Nederlandse Geschiedenis: normale verschijnselen' in: J. Hoffenaar (red.) *Nederland en zijn militaire traditie* (Den Haag, 2003)

Geraldien von Frijtag

Kamp Amersfoort (Amsterdam, 2003)

Ralf Futselaar

R. Futselaar samen met Claus Bundgard Christensen, 'Zwarte markten in de Tweede Wereldoorlog. Een vergelijking tussen Nederland en Denemarken' in: *Jaarboek 14 Thuisfront*. Onder gastredactie van dr. Hein A.M. Klemann en dr. D. Luyten

Dick van Galen Last

*Alexandra Przyrembel: *Rassenschande. Reinheitsmythos und Vernichtungslegitimation im Nationalsozialismus* in: *Het Parool*, 18 september 2003

Evelien Gans

'De weg terug'. *Het kantelend zelfbeeld van de joodse historicus Jaap Meijer (1912-1993)*. Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar 'Hedendaags jodendom, zijn geschiedenis en zijn cultuur' aan de Universiteit van Amsterdam, onder auspiciën van de Stichting Bijzondere Leerstoel Joodse Studiën, 12 december 2002 (Amsterdam, 2003)

'Gojse broodnijd. De strijd tussen joden en niet-joden rond de naoorlogse Winkelsluitingswet 1945-1951' in: Conny Kristel (e.a. eds), *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland*, (Amsterdam, 2003)

'Een dubbele beweging. Vader en zoon: Jaap en Ischa Meijer' in: *Biografie Bulletin*, jrg. 13, nr. 3, 2003

'Volgend jaar in Jeruzalem', historisch essay over het zionisme in: *Vrij Nederland*, vn-dossier 'Is Israël mislukt? Joodse Nederlanders over een verloren droom', 5 april 2003

'De almachtige jood. Hedendaags antisemitisme' (essay) in: *Vrij Nederland*, 29 november 2003

Madelon de Keizer

Madelon de Keizer, Mariska van Bruggen, Erik Somers en Angela van Son, *Jaarboek 14 Thuisfront*. Onder gastredactie van dr. Hein A.M. Klemann en dr. D. Luyten

Een selectie uit de artikelen die werden geschreven naar aanleiding van het Symposium *Memory and the Second World War*, NIOD, 1995. *European Review* (Vol. 11 No. 4, Oktober 2003)

F. Boterman en M. Vogel (red.), *Nederland en Duitsland in het Interbellum* (Hilversum, 2003) in: *Historisch Nieuwsblad*, nr. 8 (Oktober 2003)

Connie Kristel

Conny Kristel (e.a. eds.), *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland* (Amsterdam, 2003)

'J.C.H. Blom of het midden van de cirkel' in: Conny Kristel e.a. eds, *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland* (Amsterdam, 2003)

Remco Raben

Remco Raben: *De oude Indische wereld 1500-1920* (met Ulbe Bosma) (Amsterdam, 2003)

*'Indische dubbelzinnigheden. Terugblikken op de Japanse internering en de dekolonisatieoorlog' in: *ICODO-Info* 20, 2 (december 2003)

Peter Romijn

Peter Romijn 'Boosaardig Bestuur' – Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van gewoon hoogleraar met als leeropdracht 'Geschiedenis van de 20ste Eeuw, in het bijzonder betreffende het openbaar bestuur in tijden van oorlog en crisis' aan de Universiteit van Amsterdam op donderdag 21 november 2002 (Amsterdam, 2003)

'Politiek geweld op straat. Succes en falen van de Weerafdeling van de NSB' in: C. Kristel (e.a. eds.) *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland*, (Amsterdam, 2003)

Erik Somers

René Kok en Erik Somers, *V= Victorie, Oorlogsaffiches 1940-1945* (Zwolle, 2003)

Erik Somers en René Kok (eds.), *Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin* (Zwolle, 2003)

Elly Touwen-Bouwsma

E. Touwen-Bouwsma, *Muiters of vrijheidsstrijders*. Indonesische reacties op de munitie op de Zeven Provinciën in: C. Kristel (e.a. eds.), *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland* (Amsterdam, 2003)

*N.G.B. Gouka, *De petitie-Soetardjo. Een Hollandse misser in Indië (1936-1938)* (dissertatie Utrecht 2001; (Amsterdam, 2001) in: *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 2003, 2

Jolande Withuis

W.A.H.C. Boellaard (1903-2001), *De Gids*, februari 2003

* Oorlog, column *Opzij*, mei 2003

* Kameraden, columns *Opzij*, juli/augustus 2003

* Een documentaire in zwart-wit. Het Nederlands Auschwitz Comité tussen Koude Oorlog en psychotrauma in: C. Kristel (e.a. eds.), *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland*, (Amsterdam, 2003)

* "Den Tod mit sich tragen". Das Nederlands Dachaucomité, die Häftlinge und die Erinnerungen an das Lager, *Dachauer Hefte* 2003

* 'Wat meer moed had veel joodse kinderen kunnen redden', interview met prof. dr J.W. van Hulst, *NRC* 31 mei 2003

Bijlage II

Lezingen en voordrachten

G. Aalders

14 oktober

'Leonie', lunchlezing NIOD

D. Barnouw

24 februari

Het veranderde beeld van de Tweede Wereldoorlog in speelfilms. Lezing tijdens postdoc opleidingsprogramma 19e en 20e eeuw, Groningen

6 april

Verkitsching van de Holocaust in boek en film. Lezing in Herinneringscentrum Kamp Westerbork

10 juni

Anne Frank in the 20th Century. Lezing bij het seminar 'Literature and the Holocaust' in het USHMM in Washington (DC)

8 oktober

Deelnemer forum in Nieuwspoot (Den Haag) t.g.v. Geheugen van Nederland en de oorlogsaffiches

10 oktober

Middagvoorzitter conferentie De Westforschung en Nederland/Die Westforschung und die Niederlande in het Meertensinstituut in Amsterdam

1 november

'In de voetsporen van Rost van Tonningen', lezing voor de Baltische Vereniging, jaarvergadering in Bilthoven

7 november

'Film en propaganda en de Tweede Wereldoorlog', gastcollege lezingenreeks Hoger Onderwijs Voor Ouderen, Erasmusuniversiteit Rotterdam

8 december

Voorzitter forum n.a.v. het verschijnen van *We leven nog* van Bart van der Boom, Amsterdam

K. Berkhoff

21 november

'The Social and Economic Condition of Soviet Society during the War with Nazi

Germany: The View from Soviet Radio and Newspapers, 1941-1945'. 35th Annual Convention of the American Association for the Advancement of Slavic Studies, Toronto, Ontario, Canada

22 november

Commentaar als Discussant op het panel 'Making Postwar Citizens: Social and Ideological Impact of World War II in the Soviet Union'. 35th Annual Convention of the American Association for the Advancement of Slavic Studies, Toronto, Ontario, Canada

12 december

'A Bestial Plan of Physical Extermination': The Holocaust and other Nazi Killings of Civilians according to Soviet Propaganda for the Home Front, 1941-1945'. Academy Colloquium "The Destruction of European Jewry: Structures, Motivations, Opportunities'. Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Amsterdam

J.C.H. Blom

16 januari

Interview in Parool-theater, Amsterdam

20 januari

Bijdrage Commissie Geschied- en Oudheidkunde van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, Leiden

5 maart

"Mijn kijk op Defensie", Instituut Defensie Leergangen, Rijswijk

10 maart

"Lijden als waarschuwing", Rijksuniversiteit Gent

10 april

Voordracht bij presentatie boek over Philipskommando Vught, Vught

7 mei

Forum "Cultuurgoederen en verjaring", Christies Amsterdam

21 mei

Voordracht congres Stichting Historici in Toekomstperspectief, Groningen

31 mei

'Historisch onderzoek op het snijvlak van wetenschap en politiek. Het geval Srebrenica', 50ste Vlaams-Nederlands Historisch Congres, Amsterdam

11 juni

Toespraak bij opening Anne Frank tentoonstelling in het Holocaust Memorial Museum, Washington DC

13 juni

'De vervolging van de joden in Nederland in West-Europees vergelijkend perspectief', Nederlandse Club, Washington

27 augustus

Voorzitter sessie Anglo-Dutch Historical Conference Swansea

13 oktober

Voordracht RU Groningen over historisch onderzoek in politiek-publicitaire omgeving: 'Het geval Srebrenica'

15 oktober

Voordracht Middelburg bij aanbidding archiefinventarissen

1 november

Voorzitter dubbele sessie Geschiedenisdag 2003 over Nederland en zijn militaire traditie, Apeldoorn

4 november

'Koorlezing' Breda over Historisch Onderzoek op het snijvlak van politiek en wetenschap: het geval Srebrenica

13 november

Openingstoespraak congres Maatschappij en Krijgsmacht

14 november

Korte toespraak bij in ontvangst nemen tweede exemplaar *Biografie Drees* (deel 2, 1940-1948)

3 december

Korte toespraak bij in ontvangst nemen eerste exemplaar *Andere Tijden IV*, Amsterdam

8 december

Forumbijdrage: *We leven nog*, van Bart van der Boom

11 december

Openingstoespraak congres VITI: 'Decolonizing societies'

12 december

Voorzitter sessie Akademisch Colloquium

R. Futselaar

13 maart

'Comparative occupation history: Denmark and the Netherlands', Universiteit van Roskilde

3 april

'Rationing Currency as a tradeable asset', Congres Economic History Society in Durham

1 mei

'Bezetting en Levensstandaard: geschiedenis van een krimp project', Posthumus Instituut, Universiteit van Utrecht

26 september

'Fairness enforced?' Congres ESF, Jachranka, Polen

D. van Galen Last

27 juni

'The employment of black soldiers in Europe 1918-1922, a comparative study', Universiteit van Siegen, Duitsland

Mw. E. Gans

8 april

Forumlid in het avondprogramma van de conferentie 'Het nieuwe antisemitisme: oorzaken en gevolgen', georganiseerd door de Anne Frank Stichting in samenwerking met De Rode Hoed

16 april

In het kader van biografisch *work in progress*: geïnterviewd door Hans Renders over Jaap en Ischa Meijer, in Het Parool-theater, Amsterdam

25 mei

'Over de grenzen van joodse loyaliteit en identificatie', lezing en workshop voor de joodse jongeren organisatie *Moos!*

11 september

'Biografisch schrijven', workshop op de *Joodse Schrijfmarathon*, georganiseerd door Joods Maatschappelijk Werk (JMW), Amsterdam

1 oktober

'Het verschil tussen een joodje en een broodje.' Antisemitische stereotypen vroeger en nu, lezing ter inleiding van de studiedag *Antisemitisme en het onderwijs*, voor leraren van het vmbo en vwo, georganiseerd door de Anne Frank Stichting

Mw. M. Heijmans-van Bruggen

25 juni

'Prisoners of freedom: Dutch experiences in Medan and Yogyakarta' tijdens Changing regimes and shifting loyalties. Identity and violence in the early revolution of Indonesia, Amsterdam

Mw. M. de Keizer

13 mei

Voorzitterschap colloquium 'De provincie van Europa?', NIOD

12 juni

Voorzitterschap congres Nederlandse en Vlaamse Uitgeverijen in de Tweede Wereldoorlog, Amsterdam

2 oktober

'Nederlands-Duitse betrekkingen: een nieuwe school' (lezing bij de presentatie Interbellumbundel/afschied F.W. Boterman van de RUG

3 oktober

Toespraak bij de premiere van de documentaire 'Op grond van het grote vergeten. Een zoektocht naar daders van de razzia in Putten 1944' van Thom Verheul

P. Post

16 februari

Voordracht over het Chinese leven op Java in de jaren dertig ten behoeve van de Peranakan Chinese vereniging Inisiatip, Den Haag

14 maart

'Het rijke Chinese leven in Java verbeeld', lezing ten behoeve van het Overzeese Chinezen Netwerk Nederland, Universiteit van Amsterdam

19 juni

Deelnemer forumdiscussie over het NIOD onderzoeksprogramma *Indonesia across Orders*, Pasar Malam, Den Haag

25-27 juni

Discussant tijdens de internationale conferentie 'Changing Regimes and Shifting Loyalties, Identity and Violence in the Early Revolution in Indonesia', Amsterdam, NIOD

11-13 december

Discussant tijdens de internationale conferentie 'Decolonizing Societies. The reorien-

tation of Asian and African livelihoods under changing regimes', Amsterdam, NIOD

R. Raben

16 februari

'Indische Chinezen? Creolisering en apartheid in Nederlands-Indië', Vereniging Initiatip, Voorburg

28 februari

'De koloniale opstelling', debat Het Indisch Huis, Den Haag

25 juni

'Place, identity and choice in a state of suspense', NIOD-conferentie: De gewelddadige vrijheid. Identiteit en chaos in Indonesië 1945-1946, Amsterdam

21 augustus

'Rethinking regionalism', conferentie International Convention of Asia Scholars, Singapore

21 september

'Chinezen in oorlog en dekolonisatie van Nederlands-Indië, Vereniging Initiatip, Voorburg

P. Romijn

14 maart

'Local Government and the Issue of Legitimacy during the German Occupation of the Netherlands', research seminar, Remarque Institute, New York University, New York City

3 april

'The Srebrenica-Project of the Netherlands Institute for War Documentation', a lecture at New School University, New York City

14 april

"Like a Mayor in wartime": 'Occupation and Nazification in the Netherlands from the Perspective of Local Government' Northwestern University, Evanston, Ill.

16 juni

'Reichskommissariat Niederlande – oder: der Gau Westland?' Vorlesung am Max-Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte, Frankfurt

7 juli

Inleiding en deelname aan forumdiscussie over H.G. Calmeyer, Volkshochschule Osnabrück

27 augustus

'The Srebrenica-Project of the Netherlands Institute for War Documentation' at a summerschool of the Nordic Graduate Seminar for Politics and History, University of Esbjerg

26 september

'New Order's bid for Legitimacy in Dutch Culture'. A paper for the midterm-conference of the ESF Program INFO, Jachranka (Polen)

E. Somers

30 januari

Dwargarbeid. London Imperial War Museum, Londen

9 december

'Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin', USHMM, Washington DC

12 december

'Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin', American Jewish Joint Distribution Committee, New York

15 december

'Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin', Woodlands Community Temple, White Plains, New Jersey

16 december

'Jewish Displaced Persons in Camp Bergen-Belsen 1945-1950. The unique Photo Album of Zippy Orlin', the Academy for Jewish Religion, Riverdale New York

Mw. E. Touwen-Bouwsma

24 april

Indische jongens in het gevangenisfort Ngawi. Lezing ter gelegenheid van de Ngawi-reunie in het Cultureel Centrum De Brink in Ede

21 juni

De Japanse bezetting in dagboeken. Lezing ten behoeve van de regiodag Arnhem van de KJBV, Kumpulan Bronbeek

26 juni

Discussant, Changing regimes and shifting loyalties. Identity and violence in the early revolution in Indonesia. NIOD

10 juli

Speech at the occasion of the presentation of the German version of the book *Twee jaren volkswagenwerk* (Zwei Jahre Volkswagenwerk) written by Henk 't Hoen, NIOD

17 oktober

Address bij de opening van de Conferentie *Taiwan and China in the Global Communities* op the School of Oriental and African Studies, University of London, georganiseerd door het European Institute for Asian Studies, Brussel, het International Institute for Asian Studies, Leiden en de School of Oriental and African Studies, London

de Vries

21 januari

'Homosexualiteit en de wuv', PUR

Mw. J. Withuis

13 januari

Erkenning, Parool-Theater. Amsterdam

7 april

'Wraak en Vergelding', Filosofencafé. Utrecht

21 mei

'Van oorlogstrauma naar klaagcultuur', SOMA, Brussel

12 juni

'De socioloog als columnist, de vrouw als mens', Openbaar College SCP/NVMC, Den Haag

20 september

'Archieven, gezinsgeheimen, wo II', Nederlandse Vereniging voor Genealogie, Hilversum

Bijlage IV

Bestuurs- en andere lidmaatschappen van medewerkers

G. AALDERS

- Lid van het International Advisory Board of Scholars and Experts van het *Central Registry of Information on Looted Cultural Property*
- Lid van de Werkgroep *Holocaust and Polycracy in Western Europe 1940-1944*, Universiteit van Konstanz, Duitsland
- Lid van de onderzoeksgroep 'Economy and War', van de *European Science Foundation*

D. BARNOUW

- Ambtelijk secretaris Stichting Vrienden Oorlogsdocumentatie

J.C.H. BLOM

- Voorzitter bestuur Nederlands Centrum voor Contemporaine Geschiedenis (NCCG)
- Voorzitter Biografieëncommissie Prins Bernhard Cultuurfonds
- Voorzitter stuurgroep onderzoeksprogramma De Natie-staat
- Voorzitter wetenschappelijke begeleidingscommissie 'De BVD in de Koude Oorlog'
- Lid Sociaal Wetenschappelijke Raad KNAW
- Lid Commissie voor de Geschiedenis en de Cultuur van de Joden in Nederland (KNAW)
- Lid Curatorium Stichting Bijzondere Leerstoel Joodse Studiën (UvA)
- Lid Raad van Advies Stichting Democratie en Media
- Lid bestuur Stichting Eigentijdse Geschiedenis dr. L. de Jong
- Lid bestuur Stichting Archief Manifestaties
- Lid Commissie voor Geschied- en Oudheidkunde van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
- Lid begeleidingscommissie geschiedschrijving De Telegraaf
- Lid Dutch Advisory board Humanity in Action
- Lid Wetenschappelijke Raad van Advies van het WF Hermans-Instituut
- Lid Scientific Advisory Council van het

Romanian Institute for Recent History

- Lid begeleidingscommissie Historisch Onderzoek Nederlandse Politie
- Co-chairman ESF-programm The impact of national-socialist and fascist rule

Mw. A. VAN BOCKXMEER

- Lid Raad van Advies Digitaal Monument Joodse Gemeenschap in Nederland
- Lid brede redactieraad jaarboek NIOD
- Lid bestuur Koninklijke Vereniging van Archivarissen Nederland

D. VAN GALEN LAST

- Lid redactieraad Jaarboek Oorlogsdocumentatie

Mw. M. HEIJMANS-VAN BRUGGEN

- Lid kernredactie Jaarboek Oorlogsdocumentatie
- Lid redactieraad Indische bibliotheekreeks Walburg Pers, Zutphen

Mw. M. DE KEIZER

- Redactievoorzitter van Oorlogsdocumentatie '40-'45, het jaarboek van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie
- Voorzitter Onderdeelscommissie NIOD
- Lid begeleidingscommissie studie over Rotterdam 1940-1945 door dr. Hans van der Pauw
- Lid NIOD Werkgroep WO I
- Lid sollicitatiecommissie vacature dr. Johannes Houwink ten Cate

J. KEMPERMAN

- Lid brede redactieraad Jaarboek Oorlogsdocumentatie

P. VAN DER MAAS

- Lid van het Consortium Digitaal Erfgoed
- Voorzitter van de werkgroep 'policy' ontwikkeling van de digitaliseringwerkgroep van de KNAW Alfa instellingen

P. POST

- Lid projectbureau onderzoeksprogramma *Van Indië tot Indonesië*
- Lid stuurgroep onderzoeksprogramma

Van Indië tot Indonesië

- Programma directeur Historical Research Program *Japan and the Netherlands II*
- Lid werkgroep Overzeese Chinese Netwerk Nederland
- Lid sollicitatiecommissie NIOD ten behoeve van de stafmedewerker afdeling onderzoek
- Secretaris stuurgroep *Encounters* programma

R. RABEN

- Bestuurslid Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, Leiden
- Lid Raadskamer Wet Uitkering Vervolgingsslachtoffers
- Coördinator KNAW-programma 'Rethinking regionalism. Changing horizons in Indonesia, 1950-2000
- Lid werkgroep Indische geschiedschrijving, NWO
- Lid projectgroep *Van Indië tot Indonesië*
- Lid redactieteam Jan Brandes, Rijksmuseum Amsterdam

P. ROMIJN

- Beschermtcomite *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis* (Brussel)
- Lid van de Raad van Advies van de Stichting Studiecentrum Eerste Wereldoorlog
- Lid van de Raad van Advies van het Deens Archief voor de Geschiedenis van de Duitse bezetting (CONIH), Esbjerg
- Treasurer van het Internationale Comité voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog

E. SOMERS

- Lid Commissie Inhoud Verzetsmuseum Amsterdam
- Lid van de kernredactie van het Jaarboek van het NIOD
- Bestuurslid Stichting Foto en Tijdsbeeld

Mw. E. TOUWEN-BOUWSMA

- Voorzitter Wetenschapscommissie International Institute for Asian Studies
- Voorzitter Commissie van Advies onderzoeksprogramma van Indië tot Indonesië
- Voorzitter Begeleidingsadviescommissie van de onderzoeken Schade en Rechtsherstel en Back-pay
- Lid bestuur Verzetsmuseum Amsterdam
- Lid Nationale Task Force Werkgroep Holocaust Education, Remembrance and

Research

- Lid Platform Asian Collections
- Lid Selectiecommissie Prof. Teeuw Prijs

H. DE VRIES

- Lid van de Raadskamer Wet Uitkering Vervolgingsslachtoffers (WUV)
- Lid van de Commissie van Toezicht van de Stichting 1940-1945
- Lid van de Centrale Bestuurscommissie van de Stichting 1940-1945
- Bestuurslid van de Stichting Oranjehotel
- Bestuurslid van de Stichting Vrienden van Yad Vashem
- Lid redactieraad Jaarboek Oorlogsdokumentatie

D. WAANDERS

- Lid Gebruikersraad ABS-Archeion

Mw. J. WITHUIS

- Lid organizing Committee Congres 'Culture & the Cold War'
- Redacteur *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid*
- Lid publicistenpanel radioprogramma *Punch* (VARA)

Bijlage IV

Overzicht verdere activiteiten en bijeenkomsten

JANUARI

- 10 Commissie van Advies
- 20 College Hogeschool van Amsterdam
- 21 Commissie van Advies VITI

FEBRUARI

- 4 Werkgroep Jodenvervolgning
- 27 Stuurgroep Japan

MAART

- 5 Werkgroep Jodenvervolgning
- 17 College studenten UvA
- 20 Begeleidingscommissie VITI
- 27 Begeleidingscommissie Indische Collectie

APRIL

- 8 Begeleidingscommissie Natzweiler
- 10 Werkgroep Jodenvervolgning
- 11 Werkgroep Nasleep
- 24 Boekpresentatie *Ex-dwanganarbeiders*
- 25 Boekpresentatie *Wie verraadde Anne Frank* (David Barnouw en Gerrold v.d. Stroom)

MEI

- 12 Lunchlezing R. Raben
- 16 Werkgroep Nasleep

JUNI

- 4 NACEE
- 5 Begeleidingscommissie VITI
- 16 NACEE
- 17 Lunchlezing M. Eickhoff
- 20 NACEE
- 25-28 Conferentie Bersiap

JULI

- 10 Boekpresentatie *Twee Jaren Volkswagenwerk* (H. 't Hoen)

AUGUSTUS

- 18 Begeleidingscommissie Natzweiler

SEPTEMBER

- 4 Werkbezoek Nederlandse Rode Kruis
- 12 Commissie van Advies
- 16 Lunchlezing G. von Freitag
- 18 Werkgroep Joegoslavië Tribunaal
- 22-25 Visitatiecommissie
- 29 Commissie van Advies VITI

OKTOBER

- 2 Boekpresentatie *Met alle geweld. Botsingen en tegenstellingen in burgerlijk Nederland* (Conny Kristel, e.a. eds.)
- 14 Lunchlezing G. Aalders
- 14 Boekpresentatie *Ik zal je beschrijven hoe een dag er hier uitziet* (M. Bolle)
- 16 Werkgroep Nasleep
- 27 Vergadering Pensioen- en Uitkeringsraad
- 28 John Weidner Stichting

NOVEMBER

- 3 Bestuursgroep St. Oranjehotel
- 17 Presentatie website Geheugen van Nederland
- 27 Werkgroep Jodenvervolgning

DECEMBER

- 1 Boekpresentatie *Jewish Displaced...* (Erik Somers en René Kok)
- 2 Lunchlezing N. Adler
- 8 Forumdiscussie t.g.v. *We leven nog* (Bart v.d. Boom)
- 18 Werkgroep Jodenvervolgning

Verder werd de vergaderzaal gebruikt voor vergaderingen van: afdeling Infodoc, afdeling Onderzoek, afdeling Algemene Zaken, colleges Center for Holocaust and Genocide Studies, Begeleidingscommissie Geschiedschrijving Kamp Amersfoort, Centrale Archief Selectiedienst, Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap, Kernredactie Jaarboek, Redactieraad Jaarboek, Wetenschapscommissie, Onderdeelscommissie, Werkgroep Eerste Wereldoorlog.
Tevens deed de vergaderzaal regelmatig dienst als achtergrond voor tv-rapportages.

Exploitatierkening 2003 NIOD

Baten		Lasten	
KNAW bijdrage	2.626	Personele lasten	3.469
Contractprojecten	1.149	Afschrijvingskosten	163
overige baten	538	Overige kosten	7306
	<u> </u>		<u> </u>
<i>Totaal baten</i>	<u>4.313</u>	<i>Totaal lasten</i>	<u>4.362</u>
Exploitatieresultaat	- 49		

Personeel

Situatie 31-12-2003

	Vaste formatieplaatsen	tijdelijke aanstellingen
Directie	1,5	-
Afdeling onderzoek	7	9,8
Afdeling Informatie en Documentatie	14,4	2,7
Afdeling bedrijfsvoering	10	-
	<u> </u>	<u> </u>
<i>Totaal</i>	32,9	12,5

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) heeft als werkgebied de Tweede Wereldoorlog in Nederland en Nederlands Indië/Indonesië in het bredere kader van de eigentijdse geschiedenis. Het NIOD kent twee centrale taken. De eerste is de informatie en documentatietaak: het beheren, ontsluiten en ter beschikking stellen van documentatie over de Tweede Wereldoorlog in Nederland en Nederlands Indië/Indonesië en alles wat daar direct mee samenhangt, alsook het geven van informatie daarover aan overheidsinstellingen en particulieren. De tweede taak is het verrichten van wetenschappelijk onderzoek op dit terrein in het bredere kader van de eigentijdse geschiedenis. De zwaartepunten daarbij zijn:

- ▶ staat en maatschappij onder spanning van oorlog en conflict
- ▶ de langere termijn verschijnselen rond de gevolgen van oorlog en conflict voor individuele burgers en hun sociale leven
- ▶ de geschiedenis van Nederlands Indië/Indonesië in de context van de moderne Aziatische geschiedenis.

Een uitgebreide versie van dit jaarverslag is raadpleegbaar op de website van het NIOD:
www.niod.nl

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie
Herengracht 380, 1016 CJ Amsterdam
Tel: 020-523 38 00 Fax: 020-523 38 88
E-mail: info@niod.nl

Openingstijden studiezaal NIOD:
maandag 13.00-17.00
dinsdag t/m vrijdag 9.00 – 17.00
donderdag: 9.00-21.00

Website: www.niod.nl

Srebrenica onderzoek: www.srebrenica.nl
Niod onderzoeksprogramma Van Indië tot Indonesië: www.indie-indonesie.nl
Historical Research Program Japan and the Netherlands: www.nihon.nl